

filumenistická
knihovnička sv. 31

32
edice

Jaromír Jindra

FILUMENISTICKÁ ENCYKLOPEDIE

12. část

T - W

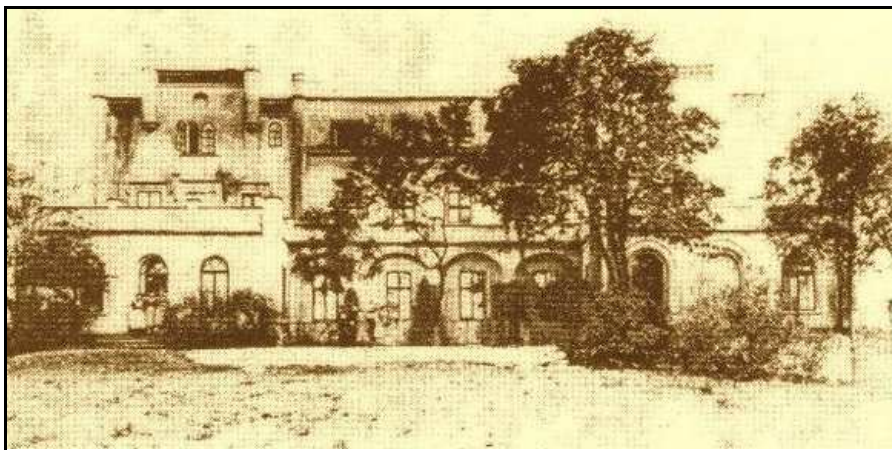
České Budějovice
2013

 KLUB FILUMENISTŮ
KF
ČESKÉ BUDĚJOVICE

NA OBÁLCE:

Na dobové pohlednici města Třešť vidíme vlevo
u jezera objekty továrny na výrobu zápalek.

Copyright: Jaromír JINDRA, 2013

Bývalý chudobinec na Královské výšině v Teplicích dosud nese některé znaky bývalé Ascherovy sírkárny.

Roku 1845 koupil Jacob Ascher dům čp. 268 na Královské výšině a už v následujícím roce v něm začal s poměrně velkoryse pojatou, přesto však ruční výrobou fosforových zápalek; firma Jacob Ascher & Comp. zahajovala s 50 zaměstnanci, mezi nimiž byly i děti, avšak podle Teplitzer Almanach se počty zaměstnanců týdně zvyšovaly.

Třebaže podnik nesl Ascherovo jméno, držitelem povolení (patentu) byl vídeňský obchodník Carl Kuhn, tedy „Comp.“, jenž toto povolení získal 24. května 1847 s platností na dva roky a možností automatického prodloužení o dalších pět let. Aby se Ascher pojistil pro případ osobních, finančních či obchodních neshod, zažádal ve druhé polovině roku o vlastní privilegium na výrobu tzv. glazurovaných zápalek, odolných proti vlhku a samovznícení; toto povolení mu bylo uděleno 2. listopadu 1847. Společenství Aschera a Kuhna skutečně dlouho nevydrželo, pouze do začátku roku 1850, kdy 1. března Jakub Ascher od Kuhna odkoupil jeho patent (povolení k výrobě); ve stejné době se stal novým společníkem firmy >Weissberger Moritz.

Změna společníků však měla dohru: krátce na to opustil teplickou sírkárnu vedoucí výroby >Österreich a továrna zůstala v roce 1851 mimo provoz (zřejmě se tak stalo v souvislosti s odchodem Österreichera, který se v >Chomutově „udělal pro sebe“ za finanční pomoci Židovského obchodníka >Strassera z Údlic). Platnost privilegia k výrobě byla 10. března

1852 prodloužena a zanedlouho na to se Ascher rozhodl vzdát se dalšího podnikání v tomto oboru. Dne 2. října podnik prodal společníku Moritzu Weissbergerovi včetně výsady.

Nový majitel brzy obnovil výrobu, ale zřejmě se tak stalo v menším rozsahu přesto, že většina vyrobeného zboží byla určena na export do Ameriky. V roce 1856 v sírkárně pracovalo

Die befugte Bündrequisiten- und Streichhölzchen-Erzeugung

Herrn J. Ascher & Comp., auf der Königshöhe, zum Bergschlößchen, Nr. 268.

Dieses großartige Etablissement, welches genannt werden erst kürzlich eröffnet haben, erfreut sich eines raschen Aufschwunges und so vielseitiger Bestellungen ihres guten und verlässlichen Fabrikats, daß sie die Anzahl ihrer ursprünglich nur aus 50 Individuen bestehenden Arbeitern wöchentlich zu vermehren genöthigt sind, da der Fabrik bereits Aufträge auf enorme Partien von mehreren hunderttausend Kistchen aus bedeutenden Städten zukommen. Wir wünschen den Herren Fabrikanten vom Herzen Glück auch für die Zukunft, weil dieselben durch dessen Gründung auch zugleich ein Asyl für die armen arbeitssuchenden Dorf-bewohner der ganzen Gegend hiedurch eröffnen haben, indem auch Kinder hier täglich Arbeit gegen anständige Löhnung finden. Somit ist dieses Unternehmen ein doppelt verdienstliches zu nennen, wodurch sich die Gründer den Dank vieler Nothleidenden verdienen.

Heilanstalt für chronische Hautkrankheiten.

Mit Genehmigung der hohen Landesregierung wurde dieselbe von den beiden hiesigen Wundärzten Herrn

1*

Kopie zprávy z Teplického almanachu z roku 1846, přinášející informaci o sírkárně Jakoba Aschera.

(včetně domácích dělníků) cca 400 osob. Předpokládá se, že Moritz Weissberger továrnu uzavřel v roce 1858; firma je však uvedena ještě v pozdějších adresářích (jako litvínovská výroba, neboť tam bylo sídlo firmy!).

Tepličtí výrobci - firma Ascher & Comp stejně jako Weissberger & Comp. - balili své zboží výhradně do špánkových krabiček (>Schpänischachteln); v každé takové krabičce bývalo sto zápalek. V období let 1852-1856 zhotovil každý dělník v průměru 80.000 ks zápalek (produktivita práce v Sušici byla vyšší; tady dělník už v roce 1849 vyrobil ročně v průměru 97.500 zápalek).

Někdejší sírkárna ale nezmizela z povrchu světa, jen se v roce 1862 přeměnila v obytný dům a později chudobinec. V 50. letech 20. stol. tady byla umístěna odborná elektrotechnická škola, kterou v letech šedesátých vystřídal internát zdravotnických pracovníků. Od roku 2004 je z někdejší teplické sírkárny penzion.

K sírkařské výrobě se ale Teplice pravděpodobně ještě vrátily. Roku 1932 se někdejší výrobce zápalek v >Kovářské >Päckert Anton pokusil získat novou výrobní koncesi v Teplících; v té době bydlel na adrese Tržní náměstí 11, Teplice-Šanov; žádost byla zřejmě zamítnuta, avšak obchodník Päckert se odvolal - výsledek odvolání není znám (Fr. Šádek se domnívá, že z jeho teplické - zatím nepotvrzené - produkce pocházejí nálepky Solus a Unikum).

ODBORNÉ STUDIE:

Šáda František: *Sírkařství severozápadních Čech (Filumenie č. 1/1983; sírkárnou v Teplících se zabývá pouze část příspěvku)*

Šádek František: *Výroba zápalek v Teplících (Filumenistické noviny č. 11/2004)*

Šperk Jiří: *Objevy, omyly a podvrhy (Filumenie č. 2/1995; sírkárnou v Teplících se zabývá pouze část příspěvku)*

Šperk Jiří: *Po stopách sírkařství liberecké oblasti (Filumenie č. 6/1974; sírkárnou v Teplících se zabývá pouze část příspěvku)*

TEPLITZ

Německé pojmenování pro >Teplice, město spojené s výrobou >fosforových zápalek v letech 1847-1858.

TERMITOVÉ ZÁPALKY

Speciální druh zápalek, určených ke svařování železničních kolejnic. V letech 1955-1967 se vyráběly v podniku Zeveta Bojkovice. Termitové zápalky (později označované jako Termal) patří mezi jednoduché pyrotechnické výrobky, vyráběné podobným způsobem jako třeba vánoční prskavky.

Z kysličovadla, kovových prášků a za pomoci pojidel se připravila tekutá směs, do níž se máčelo asi šest centimetrů ocelového drátu z celkové délky 12,5 cm. Postupným máčením vznikl průměr zápalné hmoty 5,5 mm. Pro zvýšení odolnosti výrobku proti vlhku se povrch ještě opatřoval vrstvou laku. Termitové zápalky se balily do papírových krabiček po padesáti kusech, přičemž se jednotlivé vrstvy od sebe oddělovaly papírovým prokladem. Krabička pak byla obalena obalovým papírem a impregnovala se.

Bojkovická Zeveta vyráběla termitové zápalky s označením Termal ještě v 70. letech dvacátého století.

Existuje několik jednobarevných nálepek na žlutém papíře, dokonce s označením Solo Lipník, jež byly určené k označování termitových zápalek. Protože se jedná o speciální druh zápalek, nejsou tyto nálepky zahrnuty do katalogu československých zápalkových nálepek (jsou součástí katalogu speciálních a neoficiálních vydání).

TEUBNER FRANTIŠEK LEOPOLD

Výrobce >fosforových zápalek v >Cerhovicích u Hořovic, doložený zde statistikami v roce 1870. Jeho výroba zanikla snad pod přímým vlivem konkurence sírkařny v nedalekých >Hořovicích (zal. 1868).

THEUMER JAN

Výrobce >fosforových zápalek v >Kovářské. Vyráběl pravděpodobně od roku 1880 do roku 1896, avšak jménem je uveden teprve v posledním roce. Rozsah výroby není znám.

THEUSINGER JAKUB

Výrobce >fosforových zápalek v >Českých Budějovicích na přelomu let 1846-1847. Jed-

nalo se o krátkodobý pokus, trvající snad jen několik měsíců. Poté objekt koupil vídeňský sírkař >Polak A. M., jehož firma zde vyráběla zápalky až do roku 1898.

THURDOSCHIN

Německé pojmenování pro obec >Tvrdošín (dnes Slovenská republika).

TISKÁRNA THEODORA BÖHMA

>Böhm Theodor

TLÁSKAL ANTONÍN

Obchodník v >Novém Městě nad Metují, spolumajitel firmy >Svoboda Antonín a spol. na výrobu >fosforových zápalek; dalšími společníky byli (rovněž obchodníci) >Glaser/Glazar Markus a >Pick Vilém.

TLUSTICE

Obec ve středních Čechách, spojená s výrobou >fosforových zápalek a >bezpečnostních zápalek v letech 1873-1922. Tehdy, na přelomu 19. a 20. stol., náležely Tlustice do hejtmanství, okresu i pošty Hořovice. V roce 1900 tady žilo 492 Čechů a 11 Němců v 70 domech. Místní průmysl byl poměrně nerozvinutý a odpovídal hustotě osídlení; bylo tady odkryté ložisko kamenného uhlí, poplužní dvůr a na samotách Cintlovka a Plevno továrny na sirky.

První z nich založil r. 1873 na samotě Cintlovka (čp. 51) >Taussig Jakub, někdejší vedoucí výroby sírkařny v >Hořovicích a příbuzný >plzeňského a později hořovického sírkaře >Neuburga Mořice. Továrna se postupem doby rozrůstala a zvyšovala se také její produkce; svědčí o tom mj., že podnik byl v roce 1890 vybaven vlastním parním strojem o výkonu 20 koňských sil a že při výrobě bylo zaměstnáno 160 pracovníků. Taussigovu sírkařnu převzala roku 1912 akciová společnost >Helios, která za ni původnímu majiteli vyplatila 214.800 rakous-

kých korun. Výroba zde pokračovala až do roku 1922, kdy sírkařnu nový vlastník (>Solo Praha, a.s.) zrušil a původní majitelé znovu převzali veškeré objekty; Taussigové je využili k rozšíření své slévárny.

Druhá výroba byla na samotě Plavno a založil ji roku 1877 >Bondy Julius, bývalý obchodní vedoucí sírkařny >Fischer a Reichmann v >Hořovicích poté, co vystoupil z vedení zmíněné firmy. V roce 1890 měla Bondyho sírkařna parní stroj s výkonem 15 koňských sil a zaměstnávala asi stovku dělníků. Po roce 1893 se postupně firma měnila na nábytkář-

Korespondenční lístek z roku 1904.

skou výrobu. Od roku 1892 byl Bondy vydavatelem odborného sírkařského měsíčníku „Oesterreichisch-ungarischer Zündwarenfabrikant“, vycházejícího až do roku 1913 (Bondy sám však zemřel v roce 1906).

Zápalkové nálepky z obou těchto výroben, tedy z Cintlovky i Plevna, jsou známé, avšak dosud nebyly katalogizovány. Taussigova firma své výrobky často označovala ochrannou známkou - kresbou ryby. Vydání Taussigovy továrny po r. 1918, kdy byla součástí akciové společnosti >Solo Wien, jsou katalogizovány.

KATALOGY:

Šperk Jiří: Československé zápalkové nálepky 1918-1945. 2. vydání, počet stran 46, náklad 3000 ks, vydal Český filumenistický svaz, Praha 1969

TLUSTÝ JOSEF

(nar. ve Svratce)

Obchodník se železíky do hoblíků na výrobu >dřevěného drátu v >Hlinsku r. 1879 (odebíral je od výrobce >Churaina Karla), jejich výrobce (asi od 1880), nájemce kdysi >Patočkovy sírkařny ve >Svratce čp. 10 (od 1892).

Poté, co zjistil, že je zájem o želižka do hoblíků, rozhodl se pro jejich vlastní výrobu; tu zřejmě začal se třemi pomocníky v roce 1880. Zhotovoval je bez příslušného živnostenského povolení, což mu nebránilo, aby své výrobky nedodával až do Rakouska.

Roku 1884 se přestěhoval do sousední obce >Blatno, kde mu byla udělena 9. 1. 1885 koncese na hostinskou živnost; také tady vyráběl želižka do hoblíků na výrobu dřevěného drátu bez povolení (to dostal v roce 1886 a vyráběl až do roku 1892). Někdy ve druhé polovině roku 1891 žádal o povolení stavby továrny na výrobu sirek na parcele č. 1858 v Hlinsku, která byla nedaleko jeho vlastního pozemku v Blatnu. Podmínečný souhlas získal 2. listopadu 1891 s tím, že stavět může začít teprve poté, co odstraní některé výhrady a námítky, vznesené při komisionálním šetření na místě. Proti záměru vybudovat sirkárnu se však postavila rovněž městská rada v Hlinsku, která se 22. listopadu téhož roku odvolala k místodržitelství; jako důvod se uváděly obavy ze znečištění řeky Chrudimky.

Pražské místodržitelství ke stížnosti radních zaujalo stanovisko teprve 18. března 1892, kdy vyzvalo obě strany k novému jednání; Josef Tlustý mezitím ztratil zájem o vybudování sirkárny v Hlinsku a ještě v téže roce si pronajal někdejší sirkárnu >Patočky Karla Felixe ve >Svratce čp. 10, kde působil asi do roku 1894.

TÖKETEREBS

Maďarské pojmenování pro >Třebišov.

TOMŠŮ FRANTIŠEK

>Obchodník se zápalkami v >Českých Budějovicích. U českobudějovické OŽK si nechal dne 7. června 1904 zaregistrovat vlastní ochrannou známku Svůj k svému (reg.č. 300); touto registrací následoval příkladu jiného zdejšího obchodníka zápalkami >Kocwary/Kočvary Dominika, který si vlastní ochrannou známku na zápalky nechal registrovat již v roce 1897.

František Tomšů byl jedním z iniciátorů vybudování >České akciové sirkárny v Českých Budějovicích. Na ustavující valné hromadě akciové společnosti pro postavení sirkárny s českým kapitálem dne 19. listopadu 1904 byl zvolen za člena správní rady.

TRADE MARK

(angl. ochranná známka)

TRAUTENAU

Německé pojmenování pro >Trutnov.

TREBIŠOV

(maďarsky Töketerebes)

Město na Slovensku (dnes Slovenská republika), spojené se živnostenskou výrobou >fosforových zápalek nebo >dřevěného drátu >Fritscherové Josefy. Dobu jejího podnikání dosud neznáme, avšak >Šperk Jiří uvádí, že činnost ukončila ještě před rokem 1890.

ODBORNÉ STUDIE:

Gajdoš Vladimír, ing.: *História výroby zápalek na Slovensku v rokoch 1833-2002* (vyd. vlastním nákladem, 2004)

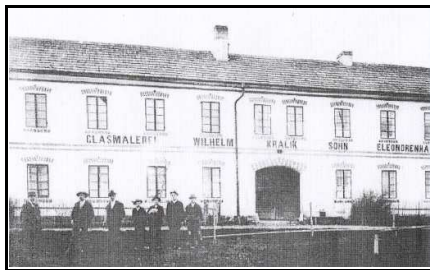
Šperk Jiří: *Slovenské sirkárství (Filumenie č. 1/2005; zmínka o sirkárně je v závěru příspěvku)*

TREBITSCH

Německé pojmenování pro >Třebíč.

TREVANI HEGWIG

Hedwig Trevani(ová) byla společně se svým synem majitelkou sirkárny ve Vídni na adrese Unter Meidling, Wien XII, zhotovující tzv. bengálské zápalky. Roku 1876 se krátkodobě pokusila o podnikání také v >Nové Houžné na Prachaticku. Není zcela jasné, zda se jednalo pouze o pilu (jedním z produktů byl >dřevěný drát) nebo rovněž o krátkodobou výrobu >fosforových zápalek.

Ještě před druhou světovou válkou stával v Nové Houžné na Prachaticku dům s popisným číslem 34, tzv. „Trewanihaus“ (na dobové fotografii), ve kterém byla (prokazatelně) ruční výroba dřevek na zápalky. Po válce objekt zchátral a byl zbořen.

TRHANOV

(německy Chodenschloss)

Osada v západních Čechách na okrese Domažlice, spojená s výrobou >dřevěného

drátu a >fosforových zápalek v letech 1859-1862. Tehdy byl Trhanov farní vsí, náležející do hejmanství i okresu Domažlice. V roce 1890 tady žilo 488 Čechů v 59 domech a místní průmysl zastupoval pouze mlýn a pila; na šlechtickém velkostatku, patřícím Jiřímu a Františkovi, hrabatům ze Stadionu, byl ještě pivovar a cihelna.

Právě na panství hraběte Stadionu zřídil >Rossi Ludvík v roce 1859 výrobu dřevěného drátu; krátkodobě se pokoušel také o výrobu fosforových sirek bez pomocníků. Živnost ukončil už v roce 1862.

Zápalkové nálepky nejsou známy, pravděpodobně neexistují.

TRHOV-KAMENITZ

Německý název pro >Trhovou Kamenici.

TRHOVÁ KAMENICE

(německy Trhov-Kamenitz)

Město ve východních Čechách, spojené s výrobou >fosforových zápalek asi v roce 1873. V téže době přináležela Trhová Kamenice do hejmanství Chrudim a okresu Nasavrky. V roce 1890 zde žilo 1.152 Čechů ve 126 domech a místní průmysl zastupovala pouze výroba dřevěného uhlí, pila a dva mlýny.

Domácí výrobu fosforových sirek bez pomocníků si zřídil v Trhové Kamenici >Hájek Antonín už před rokem 1873, ale datovat jeho podnikání přesněji není možné, protože vyráběl bez povolení. Právě na počátku zmíněného roku 1873 na něho byla podána žaloba z neoprávněného podnikání a tak 25. srpna předložil Hájek náčrt rozložení místností v domku, kde vyráběl a současně požádal o udělení živnostenského oprávnění, které také dostal. Živnost zřejmě mnoho nevynášela, neboť už v roce 1875 Hájek sirky nevyráběl.

Zápalkové nálepky nejsou známy, téměř vyloučeny.

ODBORNÉ STUDIE:

Šáda František: Sirkářství na Chrudimsku. 2. svezek edice „Prameny“, 1. vydání. Vydal Český filumenistický svaz, Praha 1979 (výrobou sirek v Trhové Kamenici se zabývá pouze jeden odstavec III. kapitoly na str. 56, věnované souhrnně Hlinecku)

TRIESCH

Německé pojmenování města >Třešť, spojeného s výrobou zápalek.

TRNAVA

(německy Tyrnau či Tirnau, maďarsky Nagyszombat; dnes Slovenská republika)

Město v jihozápadní části Slovenska, spojené s výrobou fosforových a bezpečnostních zápalek v letech 1875-1928. Roku 1900 byla Trnava královským městem s vlastním magistrátem a žilo v ní 7246 Slováků, 3124 Maďarů a 2564 Němců. Průmysl byl zastoupen cukrovarem, sladovnou, továrnou na sirky a soukenickými dílnami; železniční stanice na trati Prešpurk (Bratislava)-Žilina.

V letech 1875-1886 tady provozoval sirkárnu >Fried Henrik (Jindřich), který svůj podnik původně zřídil jako chemickou továrnu. Na dobu necelých čtyř let (1888-1891) sirkárna změnila nejen majitele ale i název a své výrobky uváděla na trh jako „První trnavská továrna na zápalky Jozefa Weisze“ (někdy je uváděn též jako József Weiss).

A tady se setkáváme s první nesrovnalostí: >Weisz Jozef registroval svou první ochrannou známku (s kresbou slepice v oválu) určenou na zápalky 27. listopadu 1886, tedy o dva roky dříve, než se stal majitelem sirkárny. Vzhledem

k nedostatku archivního materiálu se můžeme pouze domýšlet, jak se všechno ve skutečnosti sběhlo. Byl snad Weisz tichým společníkem už v roce 1886? Nebo pro něho Henrik Fried pouze vyrobil zápalky s jeho ochrannou známkou? Jedinou jistotou zůstává, že Jozef Weisz se poprvé objevuje v adresářích jako majitel trnavské sirkárny v roce 1888; v té době se už jednalo o výrobu většího rozsahu.

Dne 23. května 1891 byla zapsána do obchodního rejstříku nová firma >Stermann Mór, jehož společníkem byl >Weisz Bertold (snad syn předchozího majitele Jozefa Weisze?). Toho roku bylo v sirkárně zaměstnáno asi 60 osob.

Oba majitelé však zřejmě neměli zcela vyjasněné právní otázky spojené s činností sirkárny, neboť teprve 29. listopadu 1895 jim byla

povolena výroba se zpětnou platností; povolení jim bylo uděleno v Budapešti s podmínkou, že na zboží bude uvedeno kromě názvu „Zápalkáreň“ také „maďarský výrobek“ - obojí samozřejmě především v maďarštině.

Weiszovo jméno se později z dokumentů zcela vytrácí (v roce 1896 se v adresářích objevuje - zřejmě chybně - jako spolumajitel sírkárny Weisz N.) a firma už nese pouze Stermannovo jméno („Chemische Zündwaarenfabrik M. Stermann“). Mór Stermann registroval svou první ochrannou známku určenou na zápalky v roce 1898 a druhá pak na sebe nechala čekat až do roku 1906.

Dne 7. října 1909 Mór Stermann zemřel; věřitelé se pokoušeli továrnu prodat údajně za 50.000 korun, avšak dlouho bezúspěšně (cena svědčí o tom, že výroba v té době byla již minimální).

Teprve 12. července 1910 - tedy až po půl roce - převzal podnik na základě pozůstalostního řízení dědic po M. Stermannovi - >Stermann Lipót a zaregistroval ho na své jméno; soudní výdaje za projednávání pozůstalosti odhodnotil notář Dr. Árpád Králík na 60,72 korun, což věru nebylo ani tenkrát mnoho...

V srpnu 1910 se konečně podařilo odprodat část trnavské sírkárny >Wolffovi Eduardu z polské Bystrzyce Kłodzské, který byl spolumajite-

lem velké tiskárny nálepek a několika továren na výrobu dřevěných zápalkových krabiček švédského typu (firma Fehr & Wolff v Bystrzyci Kłodzské / Habelschwerdtu, tehdy na území Pruska, dnes Polsko). Eduard Wolff už 1. září pověřil svého společníka Stermanna, aby dále vedl výrobu firmy, která od té doby nesla název „Wolff & Co.“

Od roku 1914 se v dokumentech vedle Lipóta Stermanna a Eduarda Wolffa objevuje jako spolumajitel také Viktor Wolff, od 16. července 1915 přibyl ještě Jozef Banc, Ferenc Watzlaf a Mikeš Mayer, naopak Lipót Stermann už mezi spolumajiteli chybí. Dne 8. března

1918 byla provedena další změna spolumajitelů sírkárny; nově se uvádějí manželka Klára roz. Wenglerová, Charlotta Wolfová a Erszébet (Alžběta) Hellmannová. To byla poslední změna, jakou zaznamenala trnavská továrna na zápalky za Rakousko-Uherska. O půl roku později vznikla samostatná Československá republika a snad to byla i tato skutečnost, co vedlo Eduarda Wolffa k tomu, aby 13. srpna 1919 zažádal o změnu názvu podniku; ten se od té doby objevuje v podobě

- Nagyszombati gyufagyár Wolff és TSA (maďarsky);
- Tyrnauer Zündwaarenfabrik Wolff & Co. (německy);
- Trnavská sírkárna Wolff a spol. (slovensky)

Třežba Lipót Stermann zmizel ze soupisu spolumajitelů v červenci 1915, jeho jméno bylo vymazáno z obchodního rejstříku teprve v roce 1920. O dva roky později (1922) byla vymazána jména prokuristek Charlotty Wolfové a Alžběty Hellmannové; jejich místo zaujali zeť Eduarda Wolffa - Ing. Pavel Viert (narozený 20.10.1879), naposledy bytem Trnava, Masarykova ul. 16, povoláním měřič a jeho manželka (dcera Eduarda Wolffa) Katarína Viertová roz. Wolfová (nar. 23.4.1886, svatba se konala 2.7.1921 v Trnavě), naposledy bytem Trnava, Kamenná cesta 6.

Roku 1922 bylo modernizováno strojní vybavení sírkárny, snad pod patronací švédské společnosti > STAB. Ke 30. prosinci téhož roku měl rodinný podnik pět spolumajitelů: Eduarda Wolffa, jeho manželku Kláru Wolfovou, bratra Viktora Wolffa, dceru Katarínu Viertovou a zetě Ing. Pavla Viertera. Někdy v této době (zatím se nepodařilo zjistit kdy se tak stalo) se firma dostala pod kontrolu švédského koncernu >Svenska Tändstick Aktiebolaget (STAB) „zápalkového krále“ >Kreugera Ivara.

V roce 1926 koupila sírkárnu akciová společnost >Solo Praha, která o dva roky později

(1928) výrobu zrušila poté, co společnost odkoupila ještě sirkárnu v >Banské Bystrici a demontované strojní zařízení z Trnavy bylo převezeno do Ban. Bystrice. Při jednáních mezi STAB a Solo Praha o rozdělení světových trhů hrála údajně trnavská sirkárna značnou roli, neboť Švédové tvrdili, že z této provozovny hodlají vytvořit podnik, který bude konkurovat sirkárnám společnosti Solo i na domácím trhu v Československu.

Na zápalkových nálepkách používala firma Wolff & Co. jako ochranné známky kresbu kladiva resp. kladiva připomínajícího zbojnický čakan, po roce 1910 pak také pouze písmenné značení W & Co. Vydání po roce 1918 jsou katalogizována.

ODBORNÉ STUDIE:

Gajdoš Vladimír, ing.: *Zápalkáreň Wolff v Trnave (Filumenie č. 4/2001)*

Šperk Jiří: *Československé zápalkové nálepky 1918-1945 (příloha Filumenie č. 5/1989 až 5/1990)*

Šperk Jiří: *Slovenské siračství (Filumenie č. 1/2005; sirkárnou se zabývá pouze část příspěvku)*

KATALOGY:

Jindra Jaromír, Volf Jan: *Reprodukce československých zápalkových nálepek 1918-1945. 1. vydání, náklad 3000 ks, vydal Český filumenistický svaz, Praha 1986*

Šperk Jiří: *Československé zápalkové nálepky 1918-1945. 2. vydání, počet stran 46, náklad 3000 ks, vydal Český filumenistický svaz, Praha 1969*

Šperk Jiří: *Československé zápalkové nálepky pro vývoz 1918-1945. 1. vydání, počet stran 96, náklad 4000 ks, vydal Český filumenistický svaz, Praha 1986*

TRNAVSKÁ SÍRKÁRNA WOLFF A SPOL.

Název továrny na výrobu zápalek v >Trnavě, platný od roku 1919 (majitel zažádal o změnu původního názvu firmy 13. srpna 1919).

TRNY

Druh >fosforových třecích zápalek, vyráběný ve druhé polovině 19. století. Byly to malé zahrocené kousky tuhé lepenky, na jednom z hrotů opatřené zápalnou hmotou. Zapichovaly se do doutníku tou částí hrotu, jež nebyla opatřena zápalnou hmotou, aby se pak doutník zapálil škrtnutím o jakoukoliv drsnou plochu.

TROPFAU

Německé pojmenování >Opavy.

TRUTNOV

(německy Trautenau)

Město v severovýchodních Čechách na stejnojmenném okrese, spojené s výrobou >fosforových zápalek v letech 1847-1880 (či 1882). Tehdy, na přelomu 19. a 20. stol. (1890), tady žilo převážně německé obyvatelstvo (11.296 Němců a 1221 Čechů v 741 domech). Místní průmysl měl poměrně rozmanitý charakter; byl tady měšťanský pivovar, octárna, dva válcové mlýny, pila, továrna na balící papír, lepenku a papírové sáčky, čtyři přádelny na přízi a bavlnu, tkalcovny na plátna, výroba záclon a žaluzií, dvě kruhové cihelny; železniční stanice na trati Chlumec nad Cidlinou-Poříčí a Trutnov-Jánské Lázně.

Manufakturu na výrobu fosforových sirek tady roku 1847 zřídil a až do roku 1858 vedl >Eitrich František. Roku 1851 je manufaktura uvedena ve statistice jako jediná sirkárna v obvodu liberecké OŽK. V roce 1859 převzal manufakturu >Eitrich Josef, který ji (podle >Šperka Jiřího) v následujícím roce (1860) přenesl na krátký čas do >Jaroměře. Po roce 1863 už není výroba nikde doložena.

O pouhých sedm let později (1870) se ve statistických ročenkách setkáváme s druhou trutnovskou výrobou fosforových sirek, jejíhož majitele ani rozsah výroby neznáme. Dá se předpokládat, že ji zřídil některý z bývalých dělníků Eitrichovy manufaktury; J. Šperk tuto výrobu uvádí ještě v letech 1881-1882.

Zápalkové nálepky nejsou známy, pravděpodobně neexistují.

ODBORNÁ LITERATURA:

Šperk Jiří: *Po stopách siračství liberecké oblasti (Filumenie č. 6/1974; sirkárně v Trutnově je věnována pouze část příspěvku)*

TŘECÍ ZÁPALKÁ

Jeden z druhů >fosforových zápalek. >Rómer Štěpán z Vídne je vyráběl z masy, jež sestávala ze tří dílů chlorečnanu draselného a jednoho dílu sirného květu; tato směs se ve vodě ještě spojila s arabskou gumou. Později Rómer nahradil sirný květ sirníkem antimonitým. Takové zápalky se pak vzněcovaly o skelný nebo pískovaný papír.

Ve stejném roce (1839), kdy >Scheinost Vojtěch začínal v >Sušici výrobou svých zápa-

lek, objevil se návod ke zhotovování třecích zápalek v běžně dostupném tisku (Nordish Zentralblatt č. 13/1839): „Do lahvičky se zátkou (se širším hrdlem) nasypane fosfor, zalijeme takovým množstvím terpentýnového oleje, aby pokryl fosfor, přidáme sirný květ. Lahvičku pak postavíme do horké vody na tak dlouho, dokud se fosfor zcela nerozpustí. Pak zazátkujeme a důkladně protřepeme, až obsah vychladne. Potom slejeme terpentýnový olej, který zůstal na povrchu. Do zbylé fosforové masy se ponoří nasášená dřívka asi po polovici nádoby. Po chvíli - když poněkud oschly - ponoří se do jiné směsi. Rozpustí se arabská guma v troše vody, aby vznikla hustá kaše, přidá se draslo obsahující chlór a míchá se spolu, až je hmota jemná. Pak se přidají saze, utřené předem s trochou pálenky. Dvanáct hodin se suší na vzduchu nebo při mírné teplotě. Třením o drsnou plochu se zápalky velmi lehce zapálí a neoslňují.“

TŘEŠŤ

(německy Triesch)

Město na jihu Moravy, dnes v okrese Vysočina, spojené s výrobou >fosforových zápalek a >bezpečnostních zápalek v letech 1848 až

1924. V roce 1900, kdy město náleželo do hejtmanství a okresu Jihlava, tady žilo 4517 Čechů a 245 Němců. Základ místního průmyslu ve stejném roce charakterizovalo dřevo; byly tady továrny na nábytek z ohýbaného dřeva, sukno, koberce, sirky, vatu, truhlářské výrobky, skříně pro kyvadlové hodiny a několik mlýnů; železniční stanice na trati Kostelec-Cejl(část Brna)-Světlá.

Téměř osmdesátiletou historii výroby zápalek v Třešti zahájil >Mayo Samuel de, který zde 13. dubna 1847 získal (ještě jako protokolovaný turecký obchodník ve Vídni, Jägerzeile 63) výsadu na výrobu zápalného zboží, platnou po dobu pěti let; není však známo, zda někdy tohoto oprávnění využil ve Vídni a je možné, že už tehdy uvažoval o zřízení svého podniku mimo hlavní město, kde ostatně už tehdy byla silná konkurence. Zpráva o udělení výsady byla zveřejněna pod č. 2077 v Úředním listě č. 206 na str. 181 dne 28. května 1847.

V následujícím roce (1848) máme nepřímý důkaz toho, že vlastnil sírkárnu v Třešti; v matrice je jako otec narozeného dítěte uveden Josef Kohl, chemik v továrně na zápalky. Podnik, umístěný v domech čp. 12 a 75, se zřejmě rychle uvedl na trh, neboť zpráva brněnské >obchodní a živnostenské komory z roku 1851 už označuje třešťskou výrobu za jednu ze dvou významných sírkáren obvodu.

Ke dni 30. dubna 1852 byla Samuelovi de Mayo prodloužena výsada na výrobu zápalného zboží (ze 13. 4. 1847); v tomto prodloužení je nazýván jako „fabrikant zboží zápalného ve Vídni“. O tři roky později (1855) vystavoval své

Na pohlednici z počátku 20. století vidíme vlevo u jezera objekty továrny M. Meissnera na výrobu zápalek.

zboží na druhé světové výstavě v Paříži, kde získal stříbrnou medaili.

Za plného rozkvětu podniku však Samuel de Mayo 25. května 1865 zemřel a tehdy firmu převzal jeho syn >Mayo Karel de. Bylo to ale jen na pouhých osm let, neboť i Karel de Mayo nečekaně zemřel ve Vídni 25. listopadu 1873; podnik po této ráně dočasně zastavil výrobu,

avšak zanedlouho se vedení firmy chopila vdova >Mayo Matylda de (asi 1852 v Holíči /Slovensko/ - 30. 10. 1902 ve Vídni; svatba s Karlem de Mayo se konala 5. 10. 1866 v tureckém kostele ve Vídni).

Řízení tak velkého podniku se však neslučovalo s výchovou nezletilých dětí a třebaže Matylda de Mayo prokázala nevšední organizační schopnosti a udržela továrnu v chodu, musela po třech vyčerpávajících letech přistoupit k důležitému rozhodnutí - vzdát se přímého řízení firmy a zajistit pro továrnu nájemce; roku 1876 ji pronajala >Meissnerovi Moritzi, který zřejmě tento nájem chápal jako určité provizorium a ve stejném roce začal se stavbou vlastní sírkárny za městem. Když o dva roky později (1878) Meissnerové dokončili vlastní tovární objekt, zrušili pronájem u Matyldy de Mayo. Teprve 29. října 1879 byl vypracován soupis inventáře sírkárny s oceněním na 5130 zlatých, z něhož vyplývá, že v továrně byl také parní stroj opatřený transmisemi na pohon strojů. V této souvislosti může být zajímavé také to, že jako soudní znalec je na soupisu inventáře podepsán „továrník >Oplat Jakub“. Ukázalo se, že soupis inventáře si Matylda de Mayo nechala vypracovat s jasným záměrem: rozhodla se rodinný podnik prodat. S nabídkou rozhodně neotálela a zveřejnila ji hned v listopadu. Tím se definitivně uzavřela historie první třeštské výroby zápalek a otevřel se prostor pro podnikání rodiny Meissnerových.

Meissnerové začínali - jak jsme už uvedli - jako nájemci někdejší sírkárny rodiny de Mayo (1876-1878); krabičky pro jejich sírkárnu se dělaly podomácku - za 1000 krabiček (tříčlenná

rodina je dělala obvykle jeden den) jim Meissnerové platili 14, později 24 krejcarů, přičemž mouku na lepidlo si každý musel koupit sám. Výrobu přenesli do vlastních továrních objektů v roce 1878 a už 3. června 1878 zaregistrovali první nálepky se svou ochrannou známkou, kterou byla kresba lvy.

V letech 1880-1885 byla jejich výroba zdáněná částkou 210 zlatých ročně, což samo poukazuje na značný rozsah tovární výroby. Zisky Meissnerů zřejmě stály za to! Také proto si mohli dovolit odkoupit v roce 1887 třetí třeštskou výrobu, továrnu >Oplata Jakuba (tu uzavřeli až v roce 1903).

V roce 1892 byl zřízen prodejní sklad ve Vídni, jehož správcem se stal JUDr. Fritz Popelak (moravsko-slezský advokát z Jihlavy); Miloslav Jánský předpokládá na základě jména Meissnerových na nálepkách vídeňské firmy Hermann & Gabriel, že v té době Meissnerové koupili také zmíněný podnik.

V roce 1894 Meissnerové uvádějí, že jejich produkce obsahuje sirky svítivé (fosforové) barvy, dále pak že vyrábějí bramborovou moučku a škrob v továrnách v Třešti a Batelově (na Jindřichohradecku) a provozují pobočný sklad ve Vídni.

V první vlně centralizace rakousko-uherského zápalového průmyslu, kterou představovalo sloučení velkých výrobců do akciové společnosti >Solo Wien, odkoupila tato společnost třeštskou sírkárnu 14. dubna 1906; Meissner byl jmenován ředitelem ve své kdysi vlastní sírkárně s ročním platem 6000 zlatých ročně (s platností od 1. 5. 1906).

Třeštská továrna, která se řadila mezi moderně vybavené závody, zaměstnávala tehdy (v roce 1906) zhruba 220 dělníků. Krátce po ustavení československé společnosti >Solo Praha a prvních příznacích krize z nadvýroby, byla výroba v Třešti v prosinci 1924 ukončena; současně bylo propuštěno 160 dělníků, 10 dělníků bylo převedeno do závodů Solo v >Sušici,

několik jich odejelo jako instruktoři do Jugoslávie a někteří do nově budovaného závodu v >Činadovu (ti se však po týdnu vrátili zpět, prý s ohledem na špatné pracovní podmínky).

Opouštěné výrobní prostory už za dva roky (1926) od akciové společnosti Solo odkoupil zpět >Meissner Ignatz a zřídili zde výrobu dřevěných kazet na čokoládu, prášky a mýdlo. Po příchodu německých nacistů a zřízení Protektorátu Böhmen und Mähren byla továrna - jakožto židovský majetek - přidělena německému správci a celá Meissnerovic rodina byla v květnu 1942 odeslána transportem do koncentračního vyhlazovacího tábora v polské Osvětimi.

Třetí výrobu zápalek v Třešti zřídil Jakub Oplat. S jeho jménem jsme se setkali už na soupisu inventáře Meissnerovy sírkárny určené k prodeji, kde se podepsal jako soudní znalec a „továrník Jakub Oplat“. Znamená to, že jeho sírkárna musela již být v provozu nejméně od předchozího roku (1877). Výroba byla umístěna ve zrušených objektech obecních sýpek na jižním okraji města. Továrnu však 20. prosince 1887 odkoupil Moritz Meissner a dál provozoval jako pobočný závod. Roku 1903 byla zde výroba sirek zrušena a továrna prodána truhlářskému mistru Josefu Pokornému, který tu zřídil výrobu hodinových skříní. Až do roku 1989 zde byl provoz n. p. Interier (závod 01).

Všechny třeštské výroby připomínají v našich sbírkách také jejich zápalkové nálepky. Firmu Samuela de Mayo dva unikátní tisky, Meissnerové registrovali 177 ochranných známek, avšak celkový počet jimi vydaných zápalkových nálepek se odhaduje na 400 různých kreseb (registrovaná vydání před i po roce 1918 jsou katalogizována); výrobu Jakuba Oplata zastupuje ve filumenistických sbírkách okolo 20 různých nálepek, určených vesměs pro vídeňská pouzdra salonních zápalek.

ODBORNÁ LITERATURA

Bartušek František: Vznik a zrušení výroby zápalek v Třešti (600 let městečka pod Špičákem; vyd. MNV Třešť, 1959)

Dejmek Miroslav, Novotný Bohumír: Historie sírkárny v Třešti (Jihočeský filumenista č. 17/1974)

Jánský Miloslav: Znáte je? (Filumenistické noviny č. 7/2003; autor není uveden)

Jindra Jaromír: Co ví o sírkařství internet? (Filumenie č. 4/2002; sírkárnou v Třešti se zabývá pouze část příspěvku)

Jindra Jaromír: Kdo vyráběl v Sedloňově? (Filumenie č. 3/2003; sírkárnou v Třešti se zabývá pouze část příspěvku)

Lux Josef: Skutečně první přítěž? (Filumenie č. 2/2003)

Riedl Jaroslav: Město prvních sirek (Večerní České slovo XXIII, č. 271 z 15. 11. 1941; jako rok vzniku uvádí chybně r. 1826)

Šperk Jiří: Internet a sírkařství (Filumenie č. 2/2004; sírkárně je věnována pouze část příspěvku)

Šperk Jiří: Jak se stát autorem (Filumenie č. 3/1976)

Šperk Jiří: Moravskoslezské sírkárny (Filumenie č. 5/1986; sírkárnou v Třešti se zabývá pouze část příspěvku)

Šperk Jiří: *Počátky moravského sírkařství (Filumenie č. 5/1978); sírkárnou v Třešti se zabývá pouze část příspěvku)*

***: *Objevy, omyly a podvrhy (Filumenie č. 2/1995; sírkárnou v Třešti se zabývá pouze část příspěvku)*

KATALOGY:

Jindra Jaromír, Šperk Jiří: *Sírkařství v Třešti. Vydal Český filumenistický svaz jako přílohu časopisu Filumenie č. 3/1985-5/1985; počet stran 24, náklad 6.000 ks*

Kitzhofer Franz: *Moritz Meissner's Sohne, Triesch 1876-1905; band 1: 1877-1905 (německy)*

Kitzhofer Franz: *Solo Triesch, Moritz Meissner's Sohne Triesch, band 2: 1906-1918/21; (německy)*

TSCHERNOSCHIN

Německý název, který se vedle transkripce Czernoschin, používal pro >Černošín u Stříbra. Město bylo v letech 1851-1884 spojeno s výrobou >fosforových zápalek.

TUČEK JAN

Společník >Patočky Karla Felixe, výrobce >fosforových zápalek ve >Svratce.

Dne 13. února 1872 Karel Felix Patočka a Jan Tuček koupili od >Gebase/Jebase Ignáce sírkárnou čp. 10 s dvorem a zahradou za 7.800 zlatých. Noví majitelé udělali vše pro to, aby mohli podnik co nejrychleji opět uvést do provozu a zhruba za měsíc - 17. března 1872 - požádali o udělení povolení k výrobě fosforových sirek; to jim skutečně bylo uděleno dne 2. dubna a už 20. května zažádali o zapsání do obchodního rejstříku. Také tento administrativní úkon byl realizován poměrně rychle a veřejná společnost Patočka a Tuček byla zapsána do obchodního rejstříku 14. července 1872 spolu s poznámkou, že její činnost začala dne 1. května; každý ze společníků vložil do provozu sírkárně 150 zl a měl právo firmu samostatně zastupovat.

Společenství Patočky a Tučka však nepřetržalo dobu delší, než jeden rok; už 23. dubna 1873 postoupil Tuček svůj podíl na firmě (a také na budově čp. 10) Patočkovi za 2800 zlatých; Patočka mu domluvenou částku vyplatil v hotovosti.

TURDOSSIN

Německé pojmenování pro >Tvrdošín (dnes Slovenská republika).

TUREK VOJTĚCH

(nar. 1875 v Jičíně)

Sběratel zápalkových nálepek, pravděpodobně první, který je v Čechách doložen jménem. Sbíral od roku 1912 a ve dnech 4. až 25. července 1937 uspořádal u příležitosti II. výstavního trhu Českého Ráje v Jičíně pravděpo-

dobně první výstavu zápalkových nálepek u nás. O filumenistovi Vojtěchu Turkovi psal pod titulkem „30 let sbírá zápalkové nálepky“ rovněž deník A-Zet 14. listopadu 1942. V té době V. Turek chystal další výstavu zápalkových nálepek, ale vzhledem k válečným událostem k ní již nedošlo.

Zřejmě nebyl jediným filumenistou v Jičíně. V jeho korespondenci se našla jména jedenácti osob, mezi nimi čtyř žen-sběratelek, se kterými si zápalkové nálepky vyměňoval.

TURINSKÁ SVÍCE

Zápalka, kterou zařazujeme mezi >chemická zapalovadla, vycházející z principu >ohně Fenianů. Jejím tvůrcem byl r. 1779 turinský doktor >Peyla Louis.

Základem byla zhruba deset centimetrů dlouhá skleněná trubička, jež se kulovitě rozšiřovala na jednom z konců. V této kouli, obsahující fosfor, byl uložen bavlněný knot předem namočený v oleji a potřený sirou; knot byl protažen rourkou tak, aby ho část vyčnívala ven a rourka samotná byla zalita voskem, aby se tak zamezilo pronikání vzduchu. K zapálení stačilo rozbít skleněnou kuličku a poté, co se

k uloženým chemikáliím dostal vzduch, fosfor zapálil bavlněný knot.

Průmyslově vyrábět turinskou svíci začal Conte di Chalante ještě ve stejném roce, kdy byla zkonstruována (1779).

TVRDOŠÍN

(maďarsky Turdossin, německy Thurdoschin; dnes Slovenská republika)

Obec na středním Slovensku nad řekou Oravou, pravděpodobně spojená s výrobou fosforových sirek (výroba není hodnověrně doložena) asi v letech 1887-1895. Tehdy, na přelomu 19. a 20. stol. (1890) tady žilo 1760 obyvatel, z toho 1356 Slováků. Místní průmysl se omezoval na pěstování lnu a tkalcovství.

Výrobu fosforových sirek nejmenovaného majitele sem umisťuje Lajos Horacsek ve svém soupisu uherských sírkáren, vydaném v Londýně v roce 1961. >Gajdoš Vladimír, Ing. uvádí v souvislosti s touto výrobou jméno Adolf Kux bez dalších podrobností.

Roku 1896 byla v Tvrdošíně v provozu „Valašská vodní pila“ (snad v rukách židovského kapitálu), úzce propojená na sírkárnu.

ODBORNÉ STUDIE:

Gajdoš Vladimír, ing.: História výroby zápalek na Slovensku v rokoch 1833-2002 (vyd. vlastním nákladem, 2004)

Šperk Jiří: Slovenské sirkařství (Filumenie č. 1/2005; sírkárnou v Tvrdošíně se zabývá pouze část příspěvku)

TYRNAU

Německé pojmenování pro >Trnavu (dnes Slovenská republika).

TYRNAUER ZÜNDWAARENFABRIK WOLFF & CO.

Německý ekvivalent názvu továrny na výrobu zápalek v >Trnavě, platný od roku 1919 (majitel zažádal o změnu původního názvu firmy 13. srpna 1919).

U. A.

(1) Zkratka, kterou pro sírkárnu Union A.G. (široké U) v rakouském Linci začala používat akciová společnost >Solo Wien po zavedení daně ze zápalek v Rakousko-Uhersku v roce 1916. S touto zkratkou se filumenisté mohou setkat na nálepkách vydávaných v letech 1916-1938.

(2) Stejnou značku používala rovněž sírkárna Union Allumetiére v Belgii (v tisku úzké U).

UHLIG LUDVIG

(zemř. 1892)

Výrobce >fosforových zápalek v >Nižním Komárníku (dnes Slovenská republika) v letech 1885-1892 a - jak předpokládá >Gajdoš Vladimír, ing. - podílílník na sírkárně >Freyera Richarda v >Činačovu (dnes Ukrajina, do r. 1938 součást Československé republiky).

Po Uhligově smrti sírkárnu v Nižním Komárníku vdova prodala polskému židovi >Rubinovi.

UHLÍK LUDVÍK

>Uhlig Ludvík

UMLAUF FRANTIŠEK

Společník bratra >Umlaufa Herberta při jeho podnikání v Potštejně od roku 1863, kdy zde byl zaprotokolován jako obchodník se smíšeným zbožím.

Je známa jedna unikátní zápalková nálepka s označením firmy >Bratři Umlaufové v Potštejně.

ne, datovaná do roku 1863, jež je vytištěna na rubu nálepky určené pro firmu >Umlauf a Menzl v >Bredůvce u Nekoře. Pozdější zkoumání této nálepky existenci sírkárny v Potštejně téměř vyloučilo; na nálepce totiž není text „Zündwaaren-Fabrik“ a jeho absence by spíše poukazovala na tzv. obchodnickou nálepku.

UMLAUF HERBERT

Výrobce >fosforových zápalek; pocházel ze samoty Mnichovství čp. 111 u osady Vyhnanov, která se svými 200 obyvateli územně patřila k obci Doudleby. Jeho první pokus o sírkařskou výrobu v letech 1857-1859 se sice odehrával v jeho rodném domě, ale hovoří se o něm jako o majiteli sírkárny v >Doudlebech (1857-1859). Právě tato epizoda v jeho podnikání byla velmi rušná na spory; stížnost na Umlaufa podal majitel doudlebského panství hrabě z Bubna a po několika soudech a odvoláních bylo r. 1859 dáno za pravdu panu hraběti; vídeňské ministerstvo vnitra s konečnou platností zamítlo Umlaufovo odvolání a výrobu v Doudlebech mu zakázalo.

Sírkař se tak docela nevzdal a hned v následujícím roce 1860 se spojil s >Menclem Antonínem, s nímž krátkodobě podnikal v >Bredůvce u Nekoře (existence výroby je potvrzena pouze dochovanou unikátní zápalkovou nálepkou). Společenství však vydrželo sotva rok; Herbert Umlauf se pak domluvil se svým bratrem >Umlaufem Františkem, obchodníkem v >Potštejně, že dál budou podnikat spolu. Zda se jednalo opět o sírkárnu nebo o obchod, není ale bezpečně prokázáno.

UNTERKALTENBACH

Německé pojmenování pro místní část obce >Nové Hutě v Vimperku, kde stávala někdejší Mayerova sklárna, od roku 1892 změněná na sírkárnu >Stadlera Josefa.

ÚPICE

(též Oupice, německy Eipel)

Město ve východních Čechách na okrese Trutnov, spojené v letech 1863-1896 s výrobou >fosforových zápalek. Na přelomu 19. a 20. století (1890) žilo v Úpici 4708 Čechů, 77 Němců a dva lidé jiné, statistikou neurčené národnosti ve 385 domech. S ohledem na poměrně malou lidnatost města tady byl poměrně rozvinutý průmysl, zastoupený pivovarem, výrobou lihovin, dvěma mlýny, dále tu byla cihelna, přádelny na len a jutu, mechanická továrna na bavlněné a lněné zboží, barvírny látek; železniční zastávka na trati Starkač-Poříčí.

Prvním výrobcem sírek byl >Nyklíček Jan Karel (v písemnostech, vedených německy, se pochoptitelně uvádí jako J. C. Nyklitschek). Poprvé o něm slyšíme v roce 1863, kdy on sám o své dílně hovoří jako o „továrně“; třebaže se jednalo o nevýznamnou sírkářenskou výrobu, Nyklíčkův podnik byl vskutku továrnou, protože tady bylo zaměstnáno asi 35 osob (tehdy se za továrnu považovala výroba, v níž bylo alespoň 20 zaměstnanců). Někdy po roce 1870 nastal prudký pokles objemu výroby a počtu dělníků, ale podnik fungoval až do roku 1886; po tomto roce následoval už jen výprodej hotového zboží ze skladu.

Mohli bychom říci, že Nyklíček šel do konkursu v důsledku konkurence druhé zdejší sírkařské dílny, kterou si v roce 1875 zřídil >Pazourek Josef. Pravda ale asi byla poněkud jiná. Pazourkova živnostenská výroba na tom totiž nebyla o nic lépe, než ta Nyklíčková... Pracovala v místě zvaném Na Krétě jen v malém rozsahu a přerušovaně:

1875-1884 1. období činnosti

1886-1891 2. období činnosti; to ukončil rozsáhlý požár v objektu sírkárny, kterou se Pazourek pokusil uvést do chodu ještě v roce 1896, ale zřejmě bez valného úspěchu, neboť ještě ve stejném roce odevzdal živnostenský list.

Zachoval se zajímavý zápis z 18. 7. 1876, kdy si Nyklíček nechal udělat odhad své továrny čp. 257; vedle odhadní ceny, která byla stanovena na 4109 zlatých rakouského čísla, v něm nacházíme přesný popis rozmístění dílen a jejich velikost (vybavení chybí, zřejmě nebylo zahrnuto do ocenění). Z popisu vyplývá, že Nyklíčková továrna byla sice zbudována z kamene a cihel, avšak krytá šindelem, s rákosovými resp. dřevěnými podlahami!

Zápalkové nálepky ani od jednoho z výrobců nejsou známy, pravděpodobně neexistují.
ODBORNÉ STUDIE:

Matláško Jaroslav: O sirkárně v Úpici (Oběžník ZK ROH Tiba Dvůr Králové nad Labem, rok nezjištěn)

Šperk Jiří: Po stopách liberecké oblasti (Filumenie č. 5/1974; sirkárně v Úpici je věnována pouze část příspěvku)

URBANCOVÁ-SCHEINOSTOVÁ MARIE

(29.1.1817 v Lazníkách,
zemřela 10.8.1887 v Sušici)

Manželka >Scheinosta Vojtěcha (1), matka >Scheinosta Vojtěcha (2), >Scheinosta Ferdinanda (1) a >Scheinosta Františka (1); dcera Johanna se poněmčila a provdala se za Arweda Berga, který po smrti Vojtěcha Scheinosta přenechal horní sušickou sirkárnu společnosti >Solo Wien.

Pocházela z malé obce Lazníky nedaleko >Lipníku nad Bečvou. V mládí sloužila jako kuchařka v rodině vídeňského továrníka >Rómera Štěpána, kde se seznámila s Vojtěchem Scheinostem, vyrábějícím pro Rómera >dřevěný drát. Traduje se, že právě tady se naučila připravovat zápalnou směs a její tajemství pak předala svému snoubenci. Společně od Róme-

ra odešli a usadili se v Scheinostově rodné >Sušici, kde začali vyrábět první >fosforové zápalky v Čechách.

ÚSTÍ NAD LABEM

(německy Aussig)

Město v severozápadní oblasti Čech, centrum stejnojmenného kraje, spojené s výrobou sirek v letech 1860-1863. Kdysi německé město dostalo po husitských válkách český ráz, avšak v průběhu staletí zde opět získal převahu německý živel. Jednoznačně o tom hovoří statistika obyvatel z roku 1890, kdy tady žilo 35.037 Němců a pouhých 299 Čechů v 1578 domech. Průmysl byl ve stejné době velice rozvinutý a tak z něho pouze vybíráme některé charakteristické podniky: cukrovar, rafinerie cukru, dva mlýny, továrny na loupání rýže, výroba margarínu, hořčice, sodové vody a lihovin, parostrojní pivovar a sladovna (berlínské akc. společnosti), akc. továrna na měď, kotlárna a kovosoustružnictví, pět továren na chemické produkty, tři továrny na fermeže a laky, továrny na svíčky a mýdlo, pila, stavba pian, lodí aj.

Jak je z předchozího přehledu patrné, už tehdy se v Ústí nad Labem rozvíjela řada chemických průmyslových závodů a nepřekvapuje

Marie Urbancová-Scheinostová se svojí rodinou. Vedle ní sedící Vojtěch Scheinost, ve druhé řadě pak jejich děti (zleva) František, Johanna, prvorozený Vojtěch, Ludmila a Ferdinand. Data pořízení ateliérové fotografie nejsou známa.

proto, že se i tady odehrál pokus o zřízení vlastní sírkárny. Někdy v květnu 1860 si zažádal o vydání příslušného živnostenského oprávnění >Fleischer Karel, který chtěl svůj podnik provozovat v čp. 537. Když byla jeho žádost koncem června vyřízena, bylo mnohé docela jinak... Ukázalo se totiž, že bude vhodnější zřídit dílnu v domě jeho příbuzného (otce? bratra?) F. Fleischera.

Následovala žádost o udělení privilegia na výrobu sirek. Když byla 3. listopadu 1860 také tato žádost kladně vyřízena, měl už Fleischer od října svého společníka, který mu měl pomoci nést tíži počátečních výdajů - >Wolfa Bernarda a firma se tak rozšířila na >„Fleischer & Wolf“.

Podnik přesto nepřesáhl charakter živnostenské výroby, jak to mj. dosvědčuje minimální počet zaměstnanců osob: 3 muži, 3 ženy a 4 děti do 14 let, 3 ruční zakládací stroje; inventář byl roku 1860 oceněn na 1424 zl 37 kr.

V lednu 1863 přešlo privilegium na Bernarda Wolfa, ale ten zřejmě neměl v úmyslu věnovat se dál tomuto způsobu podnikání. Zdá se, že vychávil až do nebe prosperitu a budoucnost ústecké sírkárenské živnosti svému bratru >Wolfovi Karlu Hermanu, který firmu koupil za 2000 zlatých. Zřejmě na něho čekalo jen zklamání - a tak živnost zanedlouho zrušil.

Zápalkové nálepky nejsou známy, pravděpodobně neexistují.

ODBORNÉ STUDIE:

Šperk Jiří: Po stopách sirkařství liberecké oblasti (Filumenie č. 6/1974; sírkárně v Ústí nad Labem je věnována jen část příspěvku)

VÁGSELLYE

Maďarské pojmenování pro město >Šaľa na Slovensku (dnes Slovenská republika).

VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ

(německy Wallachisch Meseritsch)

Město na severovýchodě Moravy, jehož součástí je také někdejší obec >Krásno, kde byla výroba >fosforových sirek majitelů >Kohna Jakoba a Josefa.

Roku 1890 tady žilo 3094 Čechů, 327 Němců a 25 osob jiných, statistikou neuvedených národností ve 324 domech. Místní průmysl byl poměrně pestrý; v provozu tady ve zmíněném roce byla cihelna na cementové zboží, výroba hospodářských strojů, barvírna, parostrojní pivovar, knihtiskárna a 191 dalších drobných řemeslnických dílen (např. stolaři, klempíři, soustružníci, hrnčíři nebo punčocháři); železniční křižovatka trati Hranice-Vsetín a Hulín-Krásno.

V letech 1865-1868 se v souvislosti se sirkařským podnikáním připomíná ve Valašském Meziříčí také jméno Davida Sommera, není však zcela jasné, zda vyráběl zápalky nebo byl pouze dodavatelem surovin potřebných pro sírkárenskou výrobu.

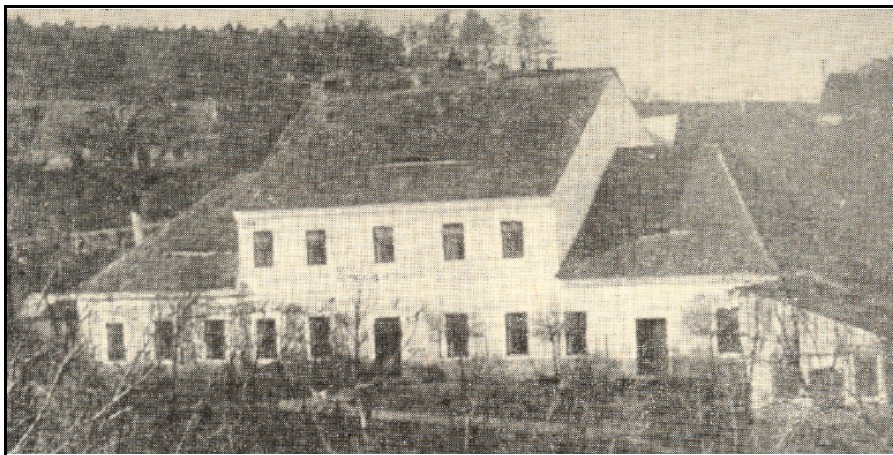
Ve Valašském Meziříčí existovala ještě jedna firma, která udržovala sepětí se sirkařstvím; byla to výroba krabiček na zápalky tzv. švédského typu, jejímž majitelem byl >Lindner Jindřich; jeho firma dodávala své výrobky také do sírkárny >Hochnera Bedřicha ve >Velkém Újezdě.

Zápalkové nálepky jsou známy, dosud nebyly katalogizovány (vesměs se jedná o tisky společné i pro další závody firmy J. & J. Kohn).

ODBORNÉ STUDIE:

Hejl Milan, ing.: 140 let od zahájení výroby sirek v Krásné r. 1865-1923“ (Obelisk - první valašské internetové noviny, č. 5/2005)

Šperk Jiří: Severomoravské sirkařství (Filumenie 2/1994; sírkárně je věnována jen několik vět)

Vamberova sírkárna v Heřmanově Městci.

VÁLEK JOSEF (WALEK)

Výrobce >fosforových zápalek v >Benátkách nad Jizerou pravděpodobně v letech 1864-1902, pokračovatel někdejší firmy >Ploeder a >Příhoda.

Jeho živnost byla zapsána v obchodním rejstříku dne 4. května 1864 jako výroba zápalek, leštidel a inkoustu, přičemž pořadí významu výrobků se časem měnilo. Neznáme, jaké druhy zápalek zhotovoval, nemáme ani podrobnější informace o rozsahu výroby; dokonce i rok skončení výroby je pouze orientační - odvozuje se z poznatku, že Josef Válek byl uváděn jako majitel objektu v katastru nemovitostí ještě v roce 1902 (ale to už sirky vyrábět nemusel...).

VALENTA ANTONÍN

Výrobce >fosforových zápalek nebo >dřevěného drátu v >Osoblaze asi v letech 1870-1895. Statistiky opavské >Obchodní a živnostenské komory ho v 80. letech 19. století uvádějí jako tovární výrobu; skutečnou existenci podniku a dobu jeho trvání se zatím nepodařilo z jiných pramenů doložit.

VAMBERA ANTONÍN

(9. 2. 1799 v Chrudimi, zemřel 19. 10. 1854 v Heřmanově Městci)

Výrobce >fosforových zápalek v >Heřmanově Městci v letech 1848-1857; syn chrudimského kupce Františka Vambéry. Oženil se 11. února 1821 s Alžbětou (nar. 12. 11. 1798),

dcerou zámožného chrudimského kloboučníka Františka Kolářského. Ve stejném roce koupil v Heřmanově Městci za 2360 zlatých dům čp. 178, který zaplatil v hotovosti a zanedlouho se do něho i se ženou přestěhoval. Tady se jim 12. září 1822 narodil syn Antonín František (zemřel 20. března 1827, v září téhož roku zemřel také syn Teodor, jenž se narodil teprve v březnu 1827).

Roku 1823 se Antonín Vambéra stal švagrem chrastického obchodníka (a pozdějšího sírkaře) >Patočky Františka Rudolfa poté, co ten se oženil se sestrou Vamberovy ženy, tehdy devatenáctiletou Marií (nar. 3. 4. 1803).

Roku 1828 si Vambérovi propachtovali při dražbě obchod se solí za nejvyšší roční podání 214 zl 45 krejcarů konvenční měny a ve stejném roce zřídil A. Vambéra vlastní cihelnu, která se stala nepřijemným konkurentem obecní cihelny. Krátce nato zvýšil svůj dům na náměstí o jedno patro a nově ho pokryl pálenými taškami. Na sklonku roku 1829 (13. října) nabídl obci, že je ochoten připachtovat obecní cihelnu ke své a hospodařit v ní společně; při jednání s obcí bylo dohodnuto, že cihelna mu bude propachtována na šest let za roční nájemné 40 zlatých, které bude hypotekárně zajištěno na jeho domě.

Pro budoucí podnikání má význam rok 1832, kdy od Josefa Klause koupil pole s domkem čp. 305 na samotě zvané Konopáč (též Elisental); domek zbořil a na jeho místě vystavěl rozsáhlou z cihel zbudovanou hospodář-

skou budovu krytou taškami, kterou později proměnil v sírkárnu (tehdy však měl s Konopáčem docela jiné záměry: chtěl zde vybudovat lázně).

Ve stejném roce 1832 se Vambra stal obecním radním, ale už v roce 1836 na funkci rezignoval, protože mu nebylo uděleno právo výčepu piva v lázních na Konopáči.

Dne 1. ledna 1848 byla podepsána společenská smlouva (měla 24 bodů) mezi Antonínem Vamberou, jeho švagrem >Patočkou Františkem Rudolfem (obchodníkem v >Chras-ti u Chrudimi, který si však r. 1852 vybudoval vlastní živnostenskou výrobu fosforových zá-palek), >Hauslohnerem Antonínem (jako pro-vozním technikem) a jejich manželkami o ustavení společenské firmy na výrobu sirek na Konopáči v Heřmanově Městci.

Poté, co roku 1852 vystoupil ze společen-ství F. R. Patočka, přizval Vambra jako nové společníky >Nikendaie Jana a >Kühnela Jana.

Vambra zemřel r. 1854 a tedy to už nebyl on, kdo v roce 1856 vedl k oltáři jeho dceru Karolinu (nar. 1828), když se vdávala za pro-kuristu heřmanoměstecké sírkárny Václava Štastného; následující tři roky vedl sírkárnu pod Vamberovým jménem >Nikendai Jan.

VARECHOVCE

Obec v Prešovském kraji na Slovensku, kde pravděpodobně existovala (snad krátkodobá) výroba zápaliek. Roku 1828 žilo ve Varechov-cích 294 obyvatel ve čtyřiceti domech.

Podle internetových stránek obce se zde již v 19. stol. zhotovoval >dřevěný drát; stejný zdroj poněkud nejasně uvádí, že „sírkárna byla zničena v průběhu 1. světové války“.

VARNSDORF

(německy Warnsdorf)

Město v severozápadních Čechách na okrese Děčín, ve kterém se předpokládá výro-ba fosforových sirek neznámého majitele prav-děpodobně v letech 1880-1885.

Jen o něco málo později, v roce 1890, žilo ve Varnsdorfu 20.456 Němců a pouze 8 Čechů v 1658 domech. Místní průmysl byl již v té době velice pestrý; existovaly tady tři továrny na stro-je, dvě slévárny železa, stavba parních kotlů, továrna na vozy, dvě továrny na ocelové a drá-těné prýmký, pět cihelen, dvě továrny na ce-

ment a krycí lepenku, továrna na náhrdelníky a zapínadla, výroba dětských kočárků, dvě to-várny na obuv, čtyři závody na výrobu laku, aj.; železniční stanice na trati Varnsdorf-Podmokly a Biskupice-Žitava (saská dráha).

Vzhledem k nejasnosti skutečné existence výroby sirek se žádné zápalkové nálepky ne-předpokládají.

VAŠÁK JAN

(nar. 1829 v Chrudimi,

zemřel 11. 5. 1869 v Heřmanově Městci)

Syn měšťana Vašáka, manžel >Vašákové Eleonory, vdovy po >Nikendaiovi Janu, která po smrti prvního manžela převzala sírkárnu v >Heřmanově Městci, kdysi patřící >Vambe-roví Antonínu.

Vašák přišel do Heřmanova Městce roku 1860 jako nový poštovní expedient (nastupoval na místo zemřelého Jana Nikendaie). Ještě ve stejném roce se oženil s vdovou po Janu Ni-kendaiovi Eleonorou (jemu bylo 31, nevěstě 44 let); jako věno mu manželka přinesla dům čp. 186 na náměstí a někdejší Vamberovu sírkárnu v Konopáči čp. 305/317; Vašák po svatbě pře-vzal hostinskou živnost, jeho manželka se sta-rala o sírkárnu.

V následujícím roce 1861 Vašák dostal od okresního úřadu pokutu 6 zl, neboť v čp. 186 přistavoval stodolu bez povolení.

Zemřel 11. května 1869 na zápal plic.

VAŠÁKOVÁ ELEONORA

Vdova po >Nikendaiovi Janu, majiteli sir-kárny v >Heřmanově Městci (převzal ji po smrti původního majitele >Vambery Antonína). Po smrti prvního manžela (20. 3. 1859) se roku 1860 provdala za >Vašáka Jana (jemu bylo 31, nevěstě 44 let), který ve stejném roce nastoupil v Heřmanově Městci na Nikendaiovo místo poštovního expedienta. Vašáková v té době byla majitelkou domu čp. 136 na náměstí v Heř-manově Městci a někdejší Vamberovy sírkárny na Konopáči čp. 305/317. Sama se starala o provoz sírkárny v letech 1862-1867, ale poté, co zjistila, že vést podobný podnik je pro ženu velice obtížné, sírkárnu pronajímala; nejprve >Kaválkovi Janu z Tasovic (1865), poté >Kvas-ničkovi Janu (1866). Nakonec se rozhodla živ-nost ukončit a 27. prosince 1867 vrátila živ-nostenské oprávnění.

VDP

(1) Zkratka, kterou pro sírkárnu kdysi >Reicha a >Steinera v >Bytči na Slovensku (dnes Slovenská rep.) používala >Velkoná-kupní společnost druž-
stev Praha v roce 1937, kdy se stala vlastníkem sírkárny. Se zkratkou se filumenisté mohli setkat na nálepkách

vydávaných v letech 1937-1945.

(2) Značku VDP - už jako zákaznickou reklamní známku - nacházíme také na kolekci zápalkových nálepek kat.č. 2- 54-69 vylepova-ných v sírkárnách v >Lipníku nad Bečvou a >Sušici v letech 1947 až 1950.

VÉDJÉGY

(maď. ochranná známka)

VEILIGHEIDS LUCIFERS

(holand. bezpečnostní zápalky)

VELKÁ BYTČA

Jedna z místních částí (Malá Bytča, Velká Bytča, Hliník nad Váhom, Mikšová a Beňov), které po sloučení v roce 1945 vytvořily dnešní město >Bytča. Bytčanská sírkárna byla situo-vána na katastrálním území Velké Bytče.

VELKÁ PALUDZA

Jiné pojmenování >Paludze (dnes Sloven-ská republika).

VELKÉ KUNČICE

Obec Velké Kunčice na okrese Místek se dnes jmenuje Kunčice pod Ondřejníkem. - Ro-ku 1890 zde žilo 1548 Čechů, 45 Poláků a pět Němců. Místní průmysl byl nepatrný - dva mlý-ny a výroba lihových nápojů.

Na počátku 20. století si tady zřídil >Šrubař Antonín domácíou výrobu >dřevěného drátu a řeznických špejlí. O živnostenské povolení zažádal 21. 2. 1907 s tím, že živnost bude provozovat v čp. 27 v >Mniši (dnes součást Velkých Kunčic). Ze >Šrubařovy žádosti vyplý-vá, že výroba dřevěného drátu tady měla již dlouholetou tradici; on sám se řemeslu vyučil a deset let ho provozoval u pana >Šlesingera ve Velkých Kunčicích, dalších pět let u >Eier-

manna Bedřicha v >Klimkovicích a dalších sedm let u pana Tenglera v >Ženklavě (něm. Senftleben) na novojičínsku. Antonín Šrubař své výrobky dodával do sírkárny >Gödela Con-rada v >Moravském Berouně.

VELKÉ MEZIŘÍČÍ

(dříve též Meziříčí nad Oslavou)

Město na Moravě, dnes v kraji Vysočina. Vzniklo roku 1009 na soutoku řeky Radostinky s Balinkou (po soutoku se řeka dále nazývá Oslava) - odtud název Meziříčí. V roce 1900 tady žilo 4752 Čechů a 634 Němců v 685 domech. Průmysl byl v té době poměrně růz-norodý; byly tady továrna na sukna, mlýny, že-lezárna, koželužna, obuvnické dílny, strojírny, kotlárna, několik klišáren, knihtiskárna a nakla-datelství; železniční stanice na trati Studenec -Velké Meziříčí.

Ale to už hovoříme o době vzdálené téměř půl století od chvíle, kdy tady asi od roku 1845 nebo 1846 začal s výrobou fosforových sirek >Bender Michal v domě čp. 3 před Dolní bra-nou; zboží dodával např. do Jihlavy, ale poté, co začal dávat na trh méně kvalitní zboží, ztrá-cel odbyt a zadlužil se (150 zlatých dokonce u svých čtyř dělnic, které byly původem z Ví-dně!); podle vzpomínek pamětníků potřeboval denně až 300 dřevěných bedniček, do nichž se ukládalo po 50 papírových balíčcích sirek.

Pravděpodobně v roce 1847 zadlužený Bender odejel do Jihlavy, kde se chtěl věnovat svému řemeslu (natěračství) a sírkárnu opustil; ve výrobě mezitím pokračoval mlynář >Škoda Josef , který povolal 3 dělnice a Benderovi do Jihlavy odeslal prvních 25 bedniček sirek, aby se postaral o jejich odbyt; poté, co se Bender vrátil do Velkého Meziříčí, znovu převzal výro-bu. Nebylo to ale nadlouho. V únoru následují-cího roku (1848) Michal Bender zemřel, údajně na zápal plic (Josef Škoda ve vzpomínkách uvádí, jak za Benderovy nemoci připravil hos-podský Řehoř Halla falešnou závět', díky níž převzal všechny Benderův majetek s výjimkou zadlužené sírkárny).

Odkazem ze závěti dostal sírkárnu mlynář Josef Škoda, který už řadu let vyráběl bednič-ky, hoblíky apod. pro Benderovu sírkárnu; vý-robu obnovil, avšak zanedlouho ji přesunul do vlastního objektu - mlýna, kde vyráběl se čtyřmi pomocnicemi. Živnostenskou výrobu dokladu-je pro rok 1849 adresář z roku 1850, v násle-dujícím roce (1851) je Škoda zařazen mezi

méně významné sirkaře brněnské >Obchodní a živnostenské komory. Kdo ví, i toto zařízení možná bylo ke Škodovi shovívavé, protože už v roce 1852 výroba fosforových sirek skončila.

Zápalkové nálepky nejsou známy, pravděpodobně neexistují

ODBORNÉ STUDIE:

Fleischer Zdeněk, Procházka Zdeněk: Sirkárna ve Velkém Meziříčí (Filumenie č. 1/2004)

VELKONÁKUPNÍ SPOLEČNOST KONSUMNÍCH DRUŽSTEV PRAHA - VDP

Roku 1908 byla ustavena veřejná obchodní společnost pod názvem „Dělnická výrobní a nákupní společnost Jaroš a spol.“, která se následujícího roku transformovala na společnost s ručením omezeným a v roce 1921 změnila název na „Velkonákupní společnost konsumních družstev v Praze“ se zkratkou VDP. Třebaže se v roce 1928 pojmenování znovu změnilo, tentokrát na Velkonákupní společnost družstev, zkratka VDP zůstala i nadále v platnosti.

Členskou základnu VDP tvořila zpočátku pouze spotřební družstva, později se jejími členy stala i družstva výrobní, stavební, hospodářská a další.

Jedním z prvních produktů, se kterými spo-

lečnost obchodovala, byly zápalky a není jisté bez zajímavosti, že návrh zápalkové nálepky pro tento účel navrhl Mikoláš Aleš (1852-1913).

Ze skromných počátků vyrostl prosperující podnik, toho druhu největší v Československé republice, který postupně vybudoval rozsáhlou síť výrobních podniků a továren. Ve 30. letech 20. století patřily k největším výrobním podnikům VDP například továrna na výrobu uzenin v Praze, továrna na šití konfekce v Praze, továrna a ústřední skladiště v Praze (tento komplex patřil k nejmoderněji vybaveným objektům ve střední Evropě), dále jmenujme mlýn a pekárnu v Kladně, mlýn v Kyjově, velkou továrnu na zpracování tuků a výrobu kosmetiky v Nelahozevsi, továrnu na výrobu nití v Šumperku, skladiště v Žilině a ve Zvolenu, skladiště v Děčíně a desítky menších zpracovatelských podniků rozmístěných strategicky po celém území republiky.

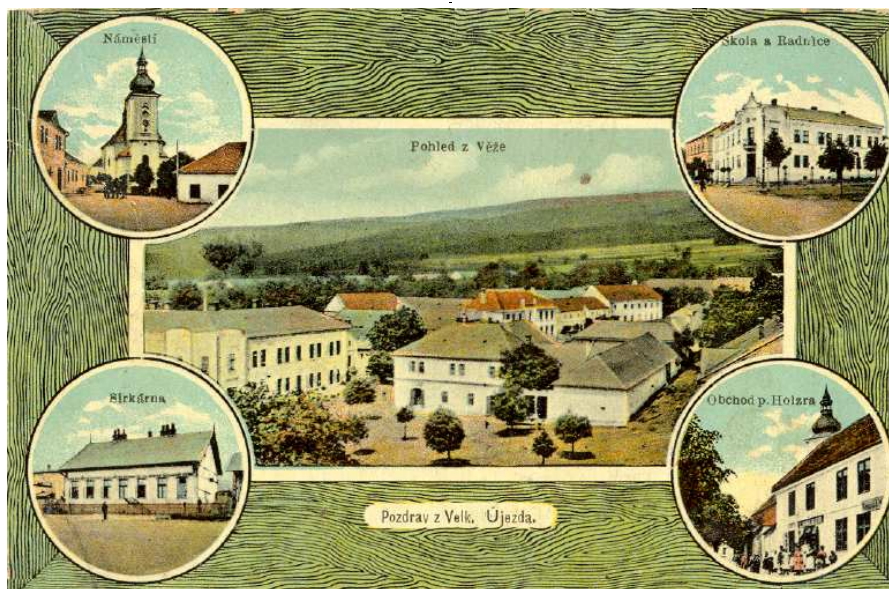
Zboží, které bylo vyráběno v zařízeních VDP, bylo „dobré zboží za přiměřenou cenu“. Značka VDP se stala známou nejen v naší republice, ale i v zahraničí.

V souladu se zákonem č. 279 z 2. prosince 1948 byl založen Velkodistribuční podnik (fungovat začal k 1. lednu 1949), se kterým dosavadní Velkonákupní společnost družstev splynula; zkratka VDP zůstala zachována.

Společnost VDP převzala v roce 1937 sirkárnou v >Bytči (dnes Slovenská republika), kterou pod označením VDP provozovala až do tzv. druhého znárodnění, kdy byla 28. dubna 1948 zestátněna; v případě bytčanské zápalkové továrny se totiž nejednalo o soukromý, ale o družstevní podnik a tak se na ni nevztahoval znárodnovací dekret z října 1945.

Objekty Velkonákupní společnosti družstev na pražském Těšnově.

Sírkárna Hynka Hausnera ve Velkém Újezdě se - zřejmě jako důležitý podnik města - objevila také na dobové pohlednici (vlevo dole).

VELKÝ ÚJEZD

(německy Grossaujezd)

Místo na severní Moravě, spojené s výrobou >fosforových zápalek. Tehdy, na konci 19. stol., se jednalo o farní ves, náležející do hejtmanství Hranice, okres Lipník nad Bečvou. Žilo tady 1294 Čechů ve 184 domech a místní průmysl byl zastoupen třemi mlýny, obchodem s dřívím, v Záhumenském mlýně byly v provozu sírné lázně; sírkárna se v dobových dokumentech (1900) zatím neuvádí, domácí výroba byla nepatrná a skutečnou továrnu postavil >Hausner Hynek až za čtyři roky...

Jaké tedy byly začátky sirkařské výroby ve Velkém Újezdě? Tak trochu tápeme... První zpráva je z roku 1855, kdy tady podomácku vyráběli sirované zápalky s fosforovou hlavičkou společníci >Novák, >Šubrt a >Švarc. Pánové Šubrt a Antonín Novák (oba z čp. 120) a Švarc (z čp. 101) byli původně drobní zemědělci; sirky vyráběli ručně v místě svého bydliště (tj. přímo v bytech, kde bydleli) a hotové zboží balili do papírových krabiček, na spodní straně opatřených pískovou plochou ke škrtnutí. O odbytu zboží se starali sami tzv. domovním prodejem. V roce 1875 se podle všeho společ-

níci mezi sebou nepohodli a rozešli se.

Zatímco o pánech Šubrtovi a Švarcovi dál už neslyšíme, Antonín Novák se sirkařskému podnikání hodlal věnovat i nadále. Na jaře následujícího roku (1876) získal povolení ke stavbě domku na „výrobu a namáčení sirek do fosforu“; postavil ho za vesnicí u tzv. Lapačské cesty na pozemku, odkoupeném od Ignáce Tomka (domek dostal čp. 131); Novák zde pracoval společně s manželkou a dvěma syny, papírové krabičky (pro 50 resp. 100 sirek) pro něho lepili Jan, Petr a Alois Mádrovi poté, co přišli ze školy. V roce 1877 vystavil obecní úřad ve Velkém Újezdě pro Nováka tzv. hausierpas, který ho opravňoval k podomnímu obchodu. Živnost fungovala až do roku 1904, kdy Antonín Novák zemřel a tím jeho „sírkárna“ ukončila činnost.

Pravděpodobně ještě před tím, než skončila drobná živnostenská výroba Antonína Nováka, začal chystat skutečný průmyslový podnik na zápalky >Hausner Ignatz (uváděný též jako Hynek); v roce 1902 postavil budovu sírkárny (podle jiných pramenů se tak stalo až r. 1904), výroba však byla stále ještě ruční; později byl zakoupen stroj na výrobu krabiček s kapacitou

8000 krabiček v hodině. Protože továrna nestáčila kryt všechny požadavky, byla v roce 1906 rozšířena o přístavbu. V lednu 1908 pak Hynek Hausner sírkárnu prodal obchodní společnosti >Kupecká akciová sírkárna v Lipníku; dělníci, kteří byli propuštěni, dostali odstupné ve výši od 80 do 400 zlatých.

Hausnerovu sírkárnu koupila Kupecká akciová sírkárna v Lipníku nad Bečvou jen proto, aby získala živnostenské oprávnění k výrobě; po určitý čas provozovala obě sírkárny. Dřevěný drát dodávala firma Czap z Mírova a >Hochner Bedřich ze >Zámku Žďár (dnes Žďár nad Sázavou), krabičky na zápalky švédského typu firma >Lindner z >Valašského Meziříčí a Fehr & Wolf z Habelschwerdtu (dnes Bystrzyca Kłodzka v Polsku), síra pocházela z Katanie v Itálii a fosfor od firmy Franz Wilhelm z Vídně; zaměstnáno bylo 40 osob, z toho polovinu tvořily ženy (děti zde zaměstnány nebyly).

V roce 1913 sírkárnu převzala akciová společnost >Helios Wien, jež výrobu ve Velkém Újezdě prakticky okamžitě zrušila; některé památky na výrobu, včetně beden s nálepkami, byly uloženy v čp. 13, ale při požáru (jehož rok se neuvádí) bylo všechno - ke škodě filumenistů - zničeno.

V objektu bývalé sírkárny byla roku 1940 zřízena měšťanská škola a jako škola základní byla v provozu až do školního roku 1982-1983, kdy byla postavena nová budova ZDŠ.

Zápalkové nálepky, pokud nebyly přímo označeny jménem výrobce či místem výroby, poznáme podle >ochranné známky, kterou byla žárovka s vepsaným písmenem H (Hausner); od tohoto výrobce je známo 10 druhů a další vydání Kupecké akciové sírkárny. Tyto nálepky dosud nebyly katalogizovány. Nálepky od prvních výrobců Nováka, Šubrtů a Švarce nejsou známy, s největší pravděpodobností nikdy neexistovaly.

ODBORNÁ LITERATURA:

Bučková Miroslava: Vznik a vývoj průmyslu zápalkového na okrese lipenském (Vlastivědný sborník pro mládež župy Olomoucké č. 8/1924)

Hloušek Jiří: Sírkárna ve Velkém Újezdě (Severomoravský filumenista č. 25 a 26/1965)

Lux Josef: Když sírkaři fakturovali (Filumenie č. 1/2002; pouze reprodukce hlavičky faktury)

VENCL JOSEF

Výrobce >fosforových zápalek na samotě >Bredůvka u Nekoře (dnes součást Nekoře) v letech 1891-1912. Jeho sírkárnu vykouplila akciová společnost >Helios Wien za 60.000 korun, přičemž oba společníci - otec a syn - dostali shodně po třiceti tisících.

V letech 1. světové války byl Vencel správcem továrny Helios v Kyšperku-Kunčicích (dnes >Letohrad), jejímž předchodcem majitelem byl >Reinelt Jan. Tady byl těžce popálen na hlavě když se pokoušel uhasit požár u plnicího automatu; na následky tohoto zranění nadlouho zemřel ve svém domě v Bredůvce.

VENTE EN...

(franc. prodej...)

VENZARA JOSEF

Obchodník s >dřevěným drátem ze >Svratouchu čp. 143. Roku 1884 na něho přišlo udání, že prodává dřevěný drát a šindel bez povolení. Žádost o vydání živnostenského listu si nepodal.

VESTOVÉ ZÁPALKY

(franc. Allumettes cirées, angl. Wax vestas, česky též vestovky či voskovky, voskové zápalky)

Druh zápalek, jejichž balení se formátem

nejvíce blíží >dámským zápalkám. Také v tomto případě se jednalo o krabičky poměrně nízké, jež bylo možné nosit v kapsičce vesty, aniž by bylo příliš patrné, že v ní něco je. Třebaže se původně jednalo výhradně o zápalky voskové, později se pod stejným označením začaly objevovat na trhu také zápalky dřevěné. Vestové zápalky měly žluté hlavičky a barvená dřívka a při zapálení hořely jasným plamenem; z toho důvodu se jim také dostalo anglického označení >flaming (planoucí). Nálepky pro tento druh zápalek byly oboustranné, přičemž boční panel byl bez potisku a byl určen k nanesení škrtačích ploch.

Vestové zápalky se vyráběly např. v Austrálii někdy okolo roku 1895 v sírkárně firmy R. Bell & Co., následovali i další výrobci v Melbourne jako A. E. Parkinson (1910), E. L. Bell (1911), Commonwealth Match Works (1912), Bryant & May (1919) nebo Duncans (1926). Tento druh zápalek, velmi oblíbených zvláště ve vlhkých oblastech na severu Nového Jižního Walesu nebo Queenslandu, byl v Austrálii zakázán roku 1957.

Vestové zápalky se u nás také vyráběly před první světovou válkou a ještě několik let po ní především v >Sušici a >Banské Bystrici (dnes Slovenská republika). V produkci bankobystrického závodu >Iskra se s vestovkami setkáváme ještě po roce 1945 (kat.č. 3- 15, 16).

Samostatnou skupinu vestových zápalek z období tzv. první republiky, tj. z let 1918-1938, tvoří >voskové zápalky.

VĚTROVÉ ZÁPALKY

>vichruvzdorky

VÍDEŇSKÁ POUZDRA

(angl. pill-box)

Kulaté nebo oválné krabičky vyráběné z lepenky s dvojitou stěnou a jednoduchým víčkem byly určené pro 100 až 180 >sálonních zápalek. Poměrně přitažlivý obal, opatřený pestrou nálepkou, měl zvýšit atraktivitu tohoto luxusního a tedy i poměrně drahého výrobku.

VICHURVZDORKY

(též Militärfeuerzeuge, Matrosenhölzer, Sturmhölzer, Vesuvians, flaming fuses, Storm Matches)

Speciální druh zápalek, určený k rozžehnutí za deště nebo silného větru; pro tento účel je hlavička zápalky opatřena silnou vrstvou chemikálií (sírou) zasahující takřka do poloviny dřívka. Zatímco v minulosti se vichruvzdorky vyráběly také v českých sírkárnách, mj. v >Sušici nebo >Třešti, v současné době se k nám dovážejí a nabízejí se obvykle v obchodech s vojenskými potřebami (obvyklá prodejní cena 96 Kč za pouzdro obsahující 20 ks).

VICHTA ANTONÍN

Výrobce >fosforových zápalek v >Praze-Karlíně. Roku 1854 se pokusil obnovit zdejší výrobu zápalek. V továrně zaměstnával zhruba 30 osob. O dva roky později (1856) je uváděn v adresářích stále ještě jako tovární výrobce zápalek, ale před rokem 1859 je už znám pouze jako výrobce pečeti vosku a nikoliv jako sírkař.

Zaměstnanci vimperské sírkárny na snímku asi z roku 1890.

VIMPERK

(též Vimperk, německy Winterberg)

Město na Prachaticku, spojené s výrobou >fosforových zápalek v letech 1890-1906. Vimperk se písemně připomíná ve 13. století; roku 1904 při velkém požáru lehla převážná část města popelem. Krátce před tím, r. 1900, tady žilo 4225 Němců (spolu s předměstím Adolf) a 464 Čechů ve 314 domech.

Místní průmysl ve stejné době představovaly továrna na duté sklo, dvě cihelny, vápenice, strojní zámečnictví, továrna na zboží kostěné a ze slonoviny, sírkárna, dvě pily, výroba obrazových rámců, knihtiskárna a umělecká tiskárna, továrna na modlitební knihy, malování porcelánu, elektrárna, pletení punčoch, 2 mlýny, 2 pivovary, různý domácí průmysl vycházející z dřevařství (výroba dřevěnek, zboží pro kuchyně a hospodáře); železniční stanice na trati Strakonice-Volary.

Už v roce 1879 místní obchodník >Mayer František (v té době společník firmy >Eibner & Mayer v >Borové Ládě) koupil tzv. dolní mlýn, který nechal zbořit a na jeho místě dal postavit budovu nové sírkárny; ve stejné době podali František Mayer a >Fürst Florian žádost o povolení výroby.

Roku 1890 František Mayer podle očekávání vystoupil z firmy Eibner a Mayer v Borových Ladích a začal s vlastní výrobou ve Vimperku; tichým společníkem byl pravděpodobně Flori-

an Fürst; zaměstnáno až 40 osob, produkce byla určena i na export do Uher.

Společníci se však velice brzy rozešli a už v následujícím roce 1891 nebo 1892 (prameny se různí) se Florian Fürst stal jediným majitelem podniku, jenž byl registrován pod názvem „F. Fürst, továrna na zápalky, Vimperk - Šumava“. V roce 1893 tady bylo zaměstnáno 98 osob. Majitel se zaměřil na vydávání nálepek s českým textem; na trh dodával zápalky prostřednictvím místního obchodníka >Kleina Emanuela, do Uher pak prostřednictvím firmy Jakab Král, resp. Schön es Klein.

Nadějný rozjezd vimperské sírkárny ukončila 28. září 1903 nečekaná smrt Floriana Fürsta; výrobu dále vedly jeho dcery, ale nedokázaly čelit ostré konkurenci a zřejmě nebyly ani tak obchodně zdatné, jako jejich otec. Výroba ještě pár let skomírala, aby v roce 1906 definitivně skončila. Objekty sírkárny odkoupil tiskář Steinbrenner za 150 000 K, akciová spo-

lečnost Solo později koupila výrobní zařízení za 10.000 K.

V padesátých letech 20. stol. zde byla zřízena výroba nábytku n.p. JITONA (Jihočeské TOvárný NÁbytku). V dubnu 1959 se objekty někdejší Fürstovy sírkárny přestavovaly na byty a tehdy se také našly nejruznější nálepky a obaly připomínající sírkařskou výrobu.

Vimperští výrobci používali také vlastní >ochranné známky: Temps (hodiny se 24hodinovým ciferníkem) a lodní kotvy s písmeny M. & Co., (Mayer & Co.), resp. F. F. (Florian Fürst). Od firmy Mayer & Co. jsou známy 3 registrace z r. 1890, celkem asi 10 různých ZN; u firmy Fürst je známo 7 registrací, jinak ale desítky nálepek (řada dalších nálepek byla ve Vimperku jen tištěna v tiskárně J. Steinbrennera, ale patřila jiným výrobcům).

ODBORNÉ PUBLIKACE:

Cihlář Tomáš ml.: Pošumavské sírkařny (vyd. Škola hrou, Pačejov 2004)

Frinta Jeronym: Průmysl zápalek ve Vimperku (Filumenie č. 2/2003)

Jindra Jaromír: Jihočeské sírkařství 1847-1933 (vyd. FK Parku kultury a oddechu v Č. Budějovicích, 1974)

Jindra Jaromír: Sírkařny jižních Čech /1/ (edice Filumenistická knihovnička sv. 6, počet stran 32, vyd. FK České Budějovice, 2007)

Jindra Jaromír: Tam, kde pracovaly děti (Jihočeská pravda, 7. 11. 1970)

Jindra Jaromír: Vimperskými sírkami škrtali kuřáci až v Budapešti (Listy Prachaticka, 28. 7. 2005)

Jindra Jaromír: Zajímavý náález / Nálepka z roku 1881 má sestru (Jihočeský filumenista č. 6/1972)

Solar Jan: Historie sírkařny ve Vimperku (Jihočeský filumenista č. 130/1994)

VLASTIVĚDNÁ SÉRIE

Rozsáhlá kolekce 53 zápalkových nálepek s náměty různých českých měst, vylepovaná pravděpodobně někdy okolo roku 1910. Soubor je možné rozdělit na několik samostatných částí podle územního členění - liberecký soubor (10 ks), pražský soubor (10 ks), brněnský soubor (10 ks), severočeský soubor (12 ks především s náměty z Litoměřic), jihomoravský soubor (8 ks převážně s motivy ze Znojma) a tři kresby z Terezína. Vydavatel této rozsáhlé kolekce, zřejmě vydávané po částech (jak o tom svědčí různá kvalita použitého papíru i tisku), není jednoznačně určen; >Šperk Jiří se domnívá, že jím mohla být firma „Továrny na

zápalky Bedřicha Hochnera & Niederla a Haschky“ a.s. se sídlem v >Brně a továrnou v >Mohelnici. Tento svůj názor opírá mj. o to, že za Hochnerovou společností stála řada akcionářů-obchodníků s velkými ambicemi a že na ni byl také napojen >obchodník se zápalkami >Schleissner Emil z >Prahy.

ODBORNÉ PUBLIKACE:

Kalivoda František: K vročení nejstarších zápalkových nálepek s brněnskými vlastivědnými náměty (Československý filumenista, červenec 1966)

Liška Jan: Nejstarší zápalkové nálepky s brněnskými náměty (Československý filumenista, duben 1966)

Šádek František: Liberec a okolí na zápalkových nálepkách (Filumenie č. 5/1980)

Šperk Jiří: Ještě jednou Nejstarší zápalkové nálepky s brněnskými motivy (Československý filumenista, červen-květen 1966)

Šperk Jiří: Vlastivědná série - I (Okénko filumenistů č. 79, srpen 1966 a č. 80, listopad 1966)

Šperk Jiří: Vlastivědná série - II (Filumenie č. 3, 2001)

VOLF JAN

(nar. 1923,

zemřel 7. 11. 1987 v Hrádku u Rokycan)

Dlouholetý funkcionář >Českého filumenistického svazu, naposledy předseda revizní skupiny ČFS a člen pověřený stykem s n.p. >Solo Sušice (zajišťování novinek pro členy), spoluautor několika filumenistických publikací.

ODBORNÉ PUBLIKACE:

Katalog československých balíčkových a bednových zápalkových nálepek pro vývoz 1918-1945, I. vydání; počet stran 88, náklad 3000 ks, vydal Český filumenistický svaz, Praha 1979 (spoluautor Havel Šmíd)

Katalog zápalkových nálepek „austrii“ (šestice); náklad neuveden, vydal FK v Hrádku u Rokycan
Reprodukce československých zápalkových nálepek pro vývoz 1918-1945; počet stran 44, náklad 3000 ks, vydal Český filumenistický svaz, Praha 1986 (spoluautor Jaromír Jindra)

VONDRA LEOPOLD

Výrobce >fosforových zápalek v >Letohradu (>Kyšperk), doložený zde v roce 1844. Rozsahem se jednalo o domácí výrobu. Vondra byl současně kovář a činnost sírkaře pravděpodobně ukončil už v následujícím roce (1845).

VONDRA VÁCLAV

Československý profesor v.v., zabývající se historií zaniklého průmyslu na jihu Čech, autor hesla o československých sítárnách v Encyklopedii Českých Budějovic; jeho práce obsahuje řadu dílčích omylů. Mezi ně se řadí údajná existence třetí československé sítárny Danzera a Příhody v Hradební ulici (v sousedství centrálního náměstí), která byla ve skutečnosti výrobou cukrovinek (mezi jejími produkty byly i tzv. cukrové zápalky).

ODBORNÉ PUBLIKACE:

Encyklopedie Českých Budějovic (kolektivní práce): vydal Magistrát města, České Budějovice, 2000 (heslo Sítárny - obsahuje chybné údaje) Československé sítárny; počet stran 32, náklad 1000 ks, vydal Filumenistický klub Č. Budějovice, 1980 (obsahuje chybné údaje)

VORDER-ŽDÍRNITZ

Německé pojmenování pro >Přední Ždírnici

VOSKOVÉ ZÁPALKY

(franc. Allumettes cirées, angl. Wax vestas, česky též voskovky)

Druh >fosforových zápalek, který na spotřebitelský trh ve Velké Británii uvedl v roce 1833 anglický výrobce Richard Bell pod názvem Wax vestas (>vestové zápalky). Při jejich výrobě se nepoužívalo dřívko, ale do knůtku pevně stočený navoskovaný papír. Voskové zápalky ve své klasické podobě se v Anglii vyráběly ještě před druhou světovou válkou; poté byl povoskovaný knůtek nahrazen dřevem. Zatímco v Čechách je sítkař vyráběl velmi sporadicky (např. Jan Konstantin Ploder v >Nových Benátkách), mezi spotřebiteli jihoevropských, především pak románsky hovořících zemí (Francie, Itálie, Španělsko) se jednalo o velmi oblíbený druh sirek. Filumenisté se mohou ve své praxi - také díky textům na nálepkách - setkat i s pojmenováním >cerini.

Voskovky se vyráběly v >Sušici ještě krátce před druhou světovou válkou. Tehdy se ale nejednalo o fosforové sítky v jejich klasické podobě, ale o zápalky s dvoubarevnou hlavič-

kou, jejíž vrcholky tvořila lehce zápalná fosforová vrstva.

Voskovky v té době nesly označení druhu XI nebo XVIII a katalog československých zápalkových nálepek uvádí tři samostatné kresby (kat.č. 1- 278-280).

KATALOGY:

Šperk Jiří: Československé zápalkové nálepky pro vývoz 1918-1945. Vydal český filumenistický svaz 1986; počet stran 96, náklad 4.000 ks.

Jindra Jaromír, Volf Jan: Reprodukce československých zápalkových nálepek 1918-1945. Vydal Český filumenistický svaz 1986, počet stran, náklad 3000 ks.

VOŠTA MILOSLAV., ing.

Pardubický sběratel zápalkových nálepek, zakládající člen >Českého filumenistického svazu. Od března 1971 byl členem ústředního výboru, od prosince 1976 do listopadu 1980 předsedou ČFS později místopředsedou pro členské služby.

VOTÁČEK KAREL

Výrobce >fosforových zápalek v >Nové Pace v letech 1859-1863. Předpokládá se, že asi v roce 1875 vyráběl ve >Ždírnici u Nové Paky, kam svou sítárnu zřejmě přestěhoval.

VRBNO POD PRADĚDEM

(německy Würbenthal, polsky Werbno)

Okresní město ve Slezsku na okrese Bruntál, spojené s výrobou >fosforových zápalek snad v roce 1900. Tehdy tady žilo 2867 Němců v 289 domech. Místní průmysl byl poměrně pestrý; byla tady továrna na železná kamna, stroje, zboží kovové, sklárna, dva závody na výrobu dřevěného zboží, pila, výroba šindelů, výroba nábytku z kořenů, mlýn, výroba sodové vody, přádelny na len a jutu, tkalcovna, výroba punčoch, doly na olovo a měď; železniční stanice na trati Heřmínovy.

Pravděpodobně v roce 1900 zde existovala domácí výroba sirek, o níž postrádáme jakékoliv další podrobnosti. Jedinou dostupnou informací je dopis Františka Beránka z Bruntálu (z 12. 7. 1960), v němž mj. uvádí: „... sítárna nebyla ve Vrbně, ale v sousedním Ludvíkově; nebyla v provozu dlouho a v r. 1903 úplně vyhořela.“

Zápalkové nálepky nejsou známy, pravděpodobně neexistují.

VRBOVSKO

Město v Chorvatsku (dříve součást Jugoslávie, do r. 1918 Rakousko-Uherska), ve kterém byla v provozu sírkárna.

VRCHLABÍ

(německy Hohenelbe)

Město ve východních Čechách na úpatí Krkonoš, údajně spojené s výrobou >fosforových zápalek snad v roce 1851. Tehdy bylo sídlem hejtmanství i okresu a v sousedství města ještě existovaly dvě samostatné vsi Vrchlabí Dolejší (Niederhohenelbe) a Vrchlabí Horejší (Oberhohenelbe). Mezi obyvatelstvem převažovali Němci, kterých tady na konci 19. století žilo 4264 spolu se 492 Čechy ve 450 domech.

Průmysl byl na svou dobu velice různorodý a tvořily ho mramorové lomy, vápenky, 3 cihelny, továrny na stroje, železné šrouby, sklepní potřeby, slévárna železa a kovů, velká přádelna na len, 2 továrny na barvení a potiskování látek, továrna na výrobu chirurgických obvazů, 16 továren na výrobu tkaného zboží, úpravná a továrna na bavlněné zboží, továrna na lněné příkrývky, továrna na zboží soustružnické, 2 pily, 3 mlýny, elektrárna, plynárna, 2 tiskárny, knihtiskárna a litografické studio, řada menších závodů hnanych vodní a parní silou (zde nedefinovaných); železniční stanice na trati Kunčice-Vrchlabí.

Německý badatel Peter Dörling uvádí v publikaci „Firmenkatalog der Zündholzindustrie in Österreich-Ungarn“, že zdejší sírkárna se svými výrobky účastnila na světové výstavě v Londýně 1851; jinak o této výrobě nevíme nic a její existence je silně pochybná.

Zápalkové nálepky nejsou známy, pravděpodobně neexistují.

VRUBOVANÉ ZÁPALKY

Nejdražší druh >fosforových třecích zápalek vyráběných v průběhu 19. století v českých sírkárnách; podle německého označení výrobku Ripshölzchen se jim častěji říkalo >zápalky rips. Tyto zápalky patřily mezi luxusní druhy mj. proto, že se při jejich výrobě používalo speciálního >dřevěného drátu zdobeného vrubováním. Dřívko bývalo napuštěné vůní, jež částečně překrývala zápach způsobený hořením síry. S nálepkami s tímto označením se setkáváme v produkci řady našich sírkáren.

VSETÍN

(německy Wsetin)

Město na severní Moravě, spojené s výrobou fosforových sirek v letech 1857-1890. Tehdy byl Vsetín rozdělen řekou Horní Bečvou na tzv. Horní a Dolní město; dále se k němu počítaly četné samoty. Ve městě, které náleželo do hejtmanství Valašské Meziříčí, žilo v roce 1890 celkem 6362 Čechů, 161 Němců, čtyři Poláci a 222 obyvatel jiných, blíže nespecifikovaných národností jako Maďarů, Slováků aj. v 695 domech. Průmysl byl velice rozmanitý a tvořily ho především Thonetova továrna na ohýbaný nábytek, Kohnova sírkárna, slévárna, Reichova skleněná huť, nožírna bratří Bubelů (výrobky uvedených závodů měřily do celého světa), panský pivovar, Glesingrův lihovar a nově založená košíkárna.

Počátky vsetínského sírkařství jsou propojené se společností Social-Geschäft Karla Hanselliho; Hanselli získal 16. února 1851 pri-

vilegium týkající se jeho vynálezu stroje na výrobu sirek. Uplynul rok a 20. února (1852) uzavřela firma >Kohn Jacob a Josef & Bubelové, obchodující se dřevem (včetně plavení vorů po řece Bečvě), smlouvu se společností Social-Geschäft Karla Hanselliho o převzetí pořezaného dřeva. Hanselli a Kohnové tehdy navázali spolupráci, výhodnou pro obě strany: Hanselli měl patent na stroj k výrobě sirek, Kohnové obchodovali se dřevem a bratři Bubelové byli nožíři... Vzájemným propojením všech těchto podnikatelských aktivit se snížily výrobní náklady a bylo možné zaplavit trh dřívky potřebnými pro výrobu sirek.

Už v dubnu 1852 ohlašují Jakub a Josef Kohnové olomoucké OŽK výrobu „500 mil. zápalkových dřevěk, která která byla rozeslána do vnitrozemí a do Sydney v Austrálii, částečně

v dlouhých tyčích, dílem již rozřezaných“ (australským dovozcem mohl být jedině Adolph Wortman v Sydney, jediný zdejší sírkař v letech 1844-1856); je to potvrzení o tom, že Kohnové ve spolupráci s Hansellim začínali jako výrobci dřevěného drátu.

Už po čtyřech letech se ukázalo, že triumvirát Hanselli-Kohnové-Bubelové by mohl ještě lépe expandovat, kdyby neobchodoval pouze polotovarem, ale „svá“ dřívka také opatřil zápalnou hlavičkou a přišel tak na trh s finálním výrobkem. Karel Hanselli proto v roce 1856 podal žádost o udělení jednoduchého nebo formálního zemského továrního oprávnění k výrobě

sírek ve Vsetíně; příslušné oprávnění skutečně 17. prosince 1856 dostal. A tehdy Kohnové doslova pohltili Hanselliho firmu Social-Gesellschaft, když jim 20. prosince 1856 baron Mormann prodal svůj podíl na zmíněné společnosti za 30.000 zl.; ve stejné době bylo jmění J. a J. Kohnových odhadnuto na 80.000 zl. konvenční měny.

Už v následujícím roce (1857) Karel Hanselli získal další privilegium na vylepšení svého stroje na výrobu sírek (sirky se nově daly vyrábět z libovolného dřeva, dokonce i z odpadu), jehož výrobní kapacita představovala 3 milióny dřevek denně. Nic nestálo v cestě, aby společníci zřídili vlastní sírkařnu. Řekneme-li společníci, zní to hezky, ale potřebný provozní kapitál mohli nabídnout jenom Kohnové - otec Jacob a syn Josef... Ti také převzali roku 1857 inventář Fernandovy manufaktury v >Halenkově u Vsetína a zřídili v někdejším cukrovaru svou sírkařnu (1).

V roce 1861 továrna na výrobu zápalek ve Vsetíně přešla zcela do majetku otce a syna Kohnových; firma současně dostala oprávnění užívat označení „c.k. privilegovaná továrna na zapalovací prostředky“. Mnoho štěstí ale neměla; už v roce 1863 vyhořela a výroba tady nebyla obnovena. Ohněm poničený objekt kou-

pili Thonetové, kteří v něm začali s výrobou nábytku z ohýbaného dřeva (později TON).

Jak je možné, že Kohnové ztratili zájem na sírkařně v někdejším cukrovaru? Prostě proto, že už před požárem se rozhodli pro výstavbu nové továrny, která by byla projektována už jako sírkařna a odpovídala by tak plně potřebám této výroby. Kohnové 24. září 1862 položili základní kámen k nové továrně (2) na levém břehu Bečvy, tedy přímo ve Vsetíně.

Kohnové sice obchodovali se dřevem už dlouhou řadu let, ale poté, co své aktivity rozšířili i na výrobu zápalek, byla firma 20. srpna 1863 registrována u krajského soudu v Novém Jičíně jako obchod dřevem a výroba zápalek; ve stejném roce také začala výroba v nové továrně (2).

Roku 1868 zemřel >Kohn Jacob a krátce poté se společníky firmy - vedle >Kohna Josefa - stali jeho další dva bratři Adolf a Ignác, obchodníci se smíšeným zbožím ve Vsetíně a synové Josef, Juli-

us, Karel a Felix Kohnové.

Roku 1878 sice sírkařnu postihl ničivý požár, přesto ale podnik ve Vsetíně zůstal až do roku 1884 hlavním závodem firmy J. a J. Kohnové (poté se hlavním závodem stala >Opava). V období let 1880-1885 byla sírkařna zdaněna 84 zlatými (největší zdanění měla v té době z moravských sírkařen výroba v >Moravském Berouně - 126 zl.).

Roku 1884 zemřel Josef Kohn; společníky firmy se tehdy stali Josefův syn Jan a jeho matka (vdova po Josefu Kohnovi) Rosa Kohnová. Nové vedení firmy ale neoponechalo sírkařnu ve Vsetíně dlouho v provozu. Třebaže už po šesti letech, roku 1890, byla ukončena výroba, objekty továrny zůstaly dál v držení Kohnů, kteří se sírkařství nově věnovali v opavské továrně.

Roku 1892 začal postupný přechod firmy J. a J. Kohn do rukou jednoho jediného majitele; jako první vystoupili z firmy Adolf a Ignác Kohnové a díky tomu se podnik dostal do rukou rodiny po Josefu Kohnovi. Když nejprve opustil firmu v roce 1896 Karel Kohn, roku 1906 zemřel Felix Kohn a krátce nato se vzdala svých práv ve firmě Rosa Kohnová, zůstal jediný vlastník - její syn Julius; ten také vedl podnik od ledna 1907.

Jaké byly další osudy někdejší vsetínské sírkárny? Roku 1910 se její objekty staly základem První rakouské akciové společnosti na výrobu nábytku z ohýbaného dřeva a sídlo firmy přeneseno do Opavy (Kohnové patřili od roku 1872 mezi nejvýznamnější výrobce nábytku a patřili jim továrny na nábytek z ohýbaného dřeva v Těšíně, Jablunkově, Dobré, Žukově a Skočově v polském Těšínsku, další místo s německým pojmenováním Ellgoth se nepodařilo ztotožnit s některým ze čtyř míst na severu Moravy a jihu Polska s tímto názvem).

Je známa jedna zápalková nálepka určená výhradně pro vsetínskou sírkárnu (další jsou společné pro Vsetín a Krásno, resp. Vsetín, Krásno a Opavu).

ODBORNÉ STUDIE:

Hejl Milan, ing.: *Sírkařské začátky firmy J. & J. Kohn (Filumenistické noviny č. 17/2006)*

Hejl Milan, ing.: *Z historie sírkárny na Vsetíně (Filumenie č. 2-3/1969)*

Hejl Milan, ing.: *140 let od zahájení výroby sirek v Krásně (Filumenie č. 1/2006; sírkárnou se zabývá pouze část příspěvku)*

Šperk Jiří: *Počátky moravského sírkařství (Filumenie č. 4/1978; sírkárně ve Vsetíně je věnována jen část příspěvku)*

Šperk Jiří: *Sírkárny moravských Kohnů (Filumenie č. 1/2006; sírkárnou se zabývá pouze část příspěvku)*

VŠERUBY

(německy Wscherau, okres Střibro)

Město v západních Čechách, spojené s výrobou >dřevěného drátu. Na přelomu 19. a 20. století náleželo k hejtmanství Střibro a do okresu Touškov. Okolo roku 1890 žilo ve Všerubech 1115 Němců a 61 Čechů ve 215 domech. Místní průmysl se zaměřoval na potřeby domácího obyvatelstva a tvořil ho pivovar, tři mlýny, kamenouhelné doly, výroba dřevěného drátu na sírky a škatulek na různé potřeby a poplužní dvůr.

Podle vzpomínky Františka Houry tady vyrábělo ještě na počátku 20. století jakési družstvo pod vedením >Hoitasche a >Klauberové dřevěný drát a krabičky na sírky. Jednalo se o velmi roztroušenou domácíou výrobu, na které se podíleli obyvatelé snad v deseti vesnicích. Roční výroba nebyla však nikterak malá, představovala údajně až 30 milionů krabiček.

Všeruby jsou rodištěm >Pollaka A. M., výrobce zápalek ve Vídni, >Českých Budějovi-

cích a >Praze-Smíchově a autorky mnoha kuchařských receptů Magdalény Dobromily Retigové.

ODBORNÉ STUDIE:

Houra František: *Dějiny Židů ve Všerubech (Židé a židovské obce v Čechách v minulosti a přítomnosti, I. díl, uspořádal Hugo Gold, vyd. Židovské nakladatelství Brno-Praha)*

Jindra Jaromír: *Druhý „český“ sírkař (Jihočeský filumenista č. 3-4/2009)*

VULCANA

Zápalky vyráběné od roku 1894 do konce února 1895 v Kyšperku (>Letohrad) firmou >Kryštofka Františka pro >obchodníka se zápalkami >Mareše Jiřího z >Prahy. Na dochované krabičce je velmi pěkná lakovaná nálepka zobrazující Mefistu držícího zápalku rozžehnutou na obou koncích, pod nímž je nápis Vulcana. Do každé krabičky byl vkládán čtyřjazyčný text, seznamující spotřebitele s tím, jak mají se zápalkami zacházet (česká verze): „Patent Joscht. - Zápalky Vulcana nemají hlaviček - prosté jedu, neexplodují a vzdorují vlhku. Držili se kolmo (jak výkres ukazuje) a na třetí plochu se jimi prudce škrtne. Hlavní sklad: Jiří Mareš, Praha, Václavské nám. 11.“

Tento druh >bezpečnostních zápalek si nechal patentovat >Joscht Josef. Jejich zvláštnost spočívala v tom, že zápalky neměly viditelnou hlavičku, ale speciální zápalnou hmotou bylo napuštěno celé dřívko. V praxi to znamenalo, že takovou zápalku bylo možné rozžehnout na libovolném konci a poté, co se odlomil již zuhelnatělý kus dřívka, bylo možné zápalku vznítit opakovaně (i několikrát).

Krabičky byly baleny po deseti kusech v jedné řadě (ne jako dnešní krabičky ve dvou řadách po pěti kusech) a na každé straně balíčku byla nálepka. Zápalky Vulcana měly též bed-

novou nálepku o rozměrech 93x152 mm s podobnou kresbou, avšak nelakovanou a jednoduchým modrým tiskem.

To, že zápalky Vulcana si u spotřebitelů ne získaly oblibu, zřejmě tkvělo v absenci zápalné hlavičky, na níž zákazník byl navyklý a Joschtovy zápalky tak působily dojmem nedohotovené zápalky.

VULKAN

Označení, které se objevuje na zápalkových nálepkách stejnojmenné sírkárny v >Činádovu na Podkarpatské Rusi, jež byla od vzniku Československa v letech 1918-1938 součástí našeho státu.

S tímto značením se filumenisté mohou setkat na nálepkách vydávaných v letech 1921-1923. Teprve roku 1922 se z Činádova začaly zápalky vyvážet do zahraničí, jak o tom mimo jiné svědčí osm jednoznačně prokázaných vývozních nálepek činádovské proveniencie.

KATALOGY:

Jindra Jaromír, Volf Jan: Reprodukce československých zápalkových nálepek 1918-1945. Vydal Český filumenistický svaz 1986, počet stran 44, náklad 3000 ks.

Šperk Jiří: Československé zápalkové nálepky 1918-1945. Vydal Český filumenistický svaz

Šperk Jiří: Československé zápalkové nálepky pro vývoz 1918-1945. Vydal Český filumenistický svaz 1986; počet stran 96, náklad 4.000 ks.

VÝBUŠNÁ ZAPALOVADLA

Druh >zapalovadel, založený na principu výbuchu zápalky, od které se vznítila hořlavá látka. Vesměs se ale jednalo o poměrně nebezpečná zařízení a také proto si nezískala všeobecnou oblibu.

VÝSLUNÍ

Obtížně identifikovatelné místo v Čechách, kam statistiky umísťují v roce 1846 výrobu >fosforových zápalek neznámého majitele. Vedle něho se na činnosti podílelo pět pomocníků.

VYSOKÁ PEC

(též Vysoká, německy Wisset)

Vesnice na Chomutovsku, spojená s výrobou fosforových sirek v letech 1864-1884. V té době patřila do hejtmanství i okresu Chomutov. V roce 1900 tady žilo 196 Čechů ve 40 domech, kromě jednotlivky už nebylo co o obci zaznamenat...

Už pohled na počet obyvatel a neexistence čehosi, co by se mohlo při nejlepší možné míře považovat za průmysl, dává tušit, že tady vládla chudoba a jednou z možných cest kudy z ní ven mohla být i sírkárna... Tu zřídil v roce 1864 >Pietschmann Josef, jenž spolu s dvacítkou dělníků vyráběl týdně 700 krabic sirek po 50 balíčcích. Zda vyráběl v nájmu, nebo ve svém, není tak docela jisté; pozemková kniha uvádí J. Pietschmanna jako majitele objektu, ve kterém se vyráběly sirky, teprve v roce 1880. Ale už o čtyři roky později (1884) sírkárna skončila (s ohledem na přijetí nového živnostenského zákona) a krátce nato byl dům přestavěn na obytný. V šedesátých letech 20. stol. našli zedníci při další přestavbě, kterou financoval Místní národní výbor, na půdě oválná španková pouzdra (dýchové krabičky) se zednickými sirkami.

Těsně před tím, než skončila Pietschmannova sírkárnička, vznikla ve Vysoké Peci ještě jedna dílna; stalo se tak snad v roce 1882, kdy se po likvidaci výroby zápalek v Chomutově pokusil neznámý výrobce o zřízení druhé sírkárny. Práci tady našlo 14 dělníků, avšak už v následujícím roce 1883 (po vydání nového živnostenského zákona) také tato dílna zanikla. Zápalkové nálepky ani od jednoho z výrobců nejsou známy, pravděpodobně neexistují.

ODBORNÉ STUDIE:

Šádek František: Sírkařství severních Čech (Filumenie č. 1/1983; sírkárně ve Vysoké Peci je věnována pouze část příspěvku)

VYSOKÉ VESELÍ

(německy Hoch-Wesely, Hohen Wesely, Roth Wesely)

Městys ve východních Čechách na okrese Jičín, spojený s výrobou >fosforových zápalek pravděpodobně v letech 1870-1875. Ještě roku 1900 se jednalo o malou osadu, v níž žilo 1361 Čechů ve 174 domech; i to do značné míry omezovalo jakékoliv podnikatelské snahy, které se nutně musely omezovat na drobné živnostenské podnikání. Místní průmysl - tak

jak nám ho uvádí Ottův slovník naučný - sem umísťuje jednu továrnu (na kávovinové náhražky), ostatní podnikatelské aktivity nepřekročily rámec živností: válcový mlýn a několik obuvnických dílen; na šlechtickém velkostatku, jehož držitelem byl v té době Karel, kníže Paar, byl ještě cukrovar a cihelna; železniční stanice na trati Smidary-Vysoké Veselí.

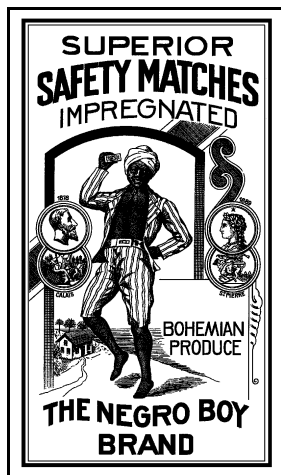
Existence sirkárny je doložena dobovými adresáři a doba, po níž byla v činnosti, se vymezuje lety 1870-1875; jméno majitele neznáme, stejně jako další údaje.

Zápalkové nálepky nejsou známy, pravděpodobně neexistují.

VÝVOZNÍ NÁLEPKY

Prakticky všechny větší podniky na výrobu zápalek, které v minulosti pracovaly na našem území, se snažily exportovat své zboží i za hranice. Takové zápalky označovaly jinými ná-

lepkami, než zboží určené pro domácí spotřebitelský trh. Často tyto nálepky imitovaly označení zápalek švédských sirkáren. Tisk býval převážně jednobarevný na žlutém papíře, až později se i tyto nálepky začaly tisknout ve více barvách.

Luxusní zápalkové nálepky v prvních letech 20. století používala společnost >Solo Wien u zápalek vyvážených ze sirkáren v >Sušici do

BALENÍ ZÁPÁLEK PRO VÝVOZ

způsob balení	počet krabiček
balíček	6, 10, 12
balík	50, 60, 72, 100, 120, 144
kartón	720, 864, 1000, 1200, 1440
bedna	3600, 5000, 7200, 10.000, 12.000
bedna pro Velkou Británii	4320
výjimečné balení	14.400

ZNAČENÍ BALÍKOVÝCH NÁLEPEK

značení	rozměr	počet krabiček
G I	300x167 mm	12x10, 12x12
G II	285x150 mm	12x10, 12x12
G V	255x120 mm	10x10, 10x12
G VIII	250x140 mm	10x10, 10x12

Indie; u těchto tisků byla použita složitá tisková technika kamenotisku, často doplněná zlatením a lakováním.

Balení zápaliek na vývoz se řídilo zvyklostmi a potřebami země, pro kterou bylo zboží určeno. Většinou se jednalo o balíčky o šesti, deseti a dvanácti krabičkách; zatímco desetikusové balení se užívalo prakticky po celém světě, balení o šesti nebo dvanácti kusech bylo výhradně určeno pro spotřebitele ve Velké Británii. Také pro takové balíčky měl výrobce speciální označení, ke kterému využíval písmena velké abecedy, přičemž

D - znamená nálepkou pro balíček o 12 ks

B - znamená nálepkou pro balíček o 10 ks

K6 - znamená nálepkou pro balíček o 6 ks

Při označování balíků se rovněž používaly zápalkové nálepky, tzv. grosy; odtud jejich značení velkým písmenem G. Stejně značení převzali také tvůrci československých katalogů zápalkových nálepek pro vývoz.

Také v této nálepkové skupině se projevují historické proměny naší země - od součásti Rakousko-Uherska přes Československou republiku (včetně dočasněho rozdělení za druhé světové války) až po Českou republiku, jež vznikla po rozpadu federace. Nacházíme na nich proto nejrůznější označení původu:

- Made in Austria
- Made in Bohemia-Slovensko
- Made in Česko-Slovensko
- Made in Czechoslovakia
- Made in Czech Republik

(to abychom uvedli ta nejběžnější).

Katalogy zahrnující vydání po roce 1918 jsou rozděleny na tři základní oddíly - tradiční vývozní známky (klíč, nůžky, visací zámky, apod.), země přímého vývozu a nálepky určené pro trh ve Velké Británii; tyto dodávky zajišťovala převážně dovozní společnost Samaco.

Přehled zemí, do kterých se vyvážely zápalky z Československa, je více než pestrý a zahrnuje 85 zemí světa: Aden, Afghánistán, Albánie, Alžírsko, Austrálie, Bahrajn, Bangladéš, Barma, Belgie, Benin, Bulharsko, Cejlon, Čína, Dahome, Dánsko, Dominikánská republika, Dubaj, Džibuti, Egypt, Etiopie, Fidži, Finsko, Francie, Gambie, Ghana, Gibraltar, Grenada, Guinea, Haiti, Holandsko, Chile, Indonésie, Irák, Írán, Irsko, Island, Itálie, Izrael, Jamajka, Jemen, Jihoafrická rep., Jugoslávie (později její nástupnické státy), Kanada, Kanárské ostrovy, Katar, Keňa, Kongo, Kuvajt, Kypr,

Libanon, Libérie, Madagaskar, Maďarsko, Malajsie, Německo, Norsko, Nový Zéland, Pákistán, Panama, Papua-Nová Guinea, Peru, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Rwanda-Burundi, Řecko, Saudská Arábie, Senegal, Severní Irsko, Sierra Leone, Singapur, Somálsko, Spojené arabské emiráty, Sudán, Španělsko, Švýcarsko, Tanzánie, Thajsko, Togo, Tunisko, Turecko, USA, Velká Británie, Zambie. Znamená to, že zápalky z Československa mířily prakticky do celého světa. Pravda, do některých zemí se uskutečnila pouze jedna nebo dvě dodávky, naproti tomu jiné byly pravidelnými a dlouhodobými odběrateli.

Protože také tato skupina, skupina vývozních zápalkových nálepek a přířezů, je definitivně ukončena (neboť za česká vydání nelze považovat současnou produkci, která se tiskne, vyrábí a vyváží pod označením Solo Matches & Flammes v Indii), mohou se sběratelé rozhodnout pro několik možných úprav svých sbírek.

První a zřejmě nejrozsáhlejší, je striktní dodržení katalogového řazení. Druhou možností je uspořádání stejných kreseb bez ohledu na katalog (tuto možnost ostatně nabídla také výlepní alba vydaná >Českým filumenistickým svazem). Velmi pokročilí filumenisté pak mohou přistoupit ke zcela radikálnímu řešení, tj. k řazení vydání nejen podle kreseb, ale také podle země určení v celé produkci, tedy od dob Rakousko-Uherska až po poslední vydání přířezů. Například v případě tradičních značek tak vznikne mimořádně zajímavý soubor, zahrnující časové období přesahující celé jedno století.

WAAGE JOSEF

Výrobce >fosforových zápalek v obci >Olšova Vrata pravděpodobně v letech 1861-1863. Jednalo se domácí rukodělnou výrobu v domku stojícím o samotě.

WALLACHISCH MESERITSCH

Německé pojmenování pro >Valašské Meziříčí.

WALEK JOSEF

>Válek Josef

WALKER JOHN

(nar. 29. 5. 1781 Stockton-on-Tees
zemřel 1. 5. 1859 ve Stockton-on-Tees)

Anglický lékárník, všeobecně považovaný za objevitele >fosforové zápalky. Jeho otec, rovněž John Walker, byl majitelem drogerie a obchodu s lihovinami ve Stocktonu (High Street 104), matka Mary roz. Peacocková. Kromě Johna měli Walkerovi ještě dalších pět dětí: Jamese (*1777), Johna (*1779, zemř. jako dítě), Thomase (*1783), Jane (*1785) a Mary (*1786).

John Walker navštěvoval gymnázium a jako patnáctiletý odešel do učení k místnímu chirurgovi Watsonu Alcockovi; ukázalo se však, že John nesnáší pohled na řev a tak ho rodiče

vyslali do Londýna, kde získal kvalifikaci lékaře. Později se ještě - z osobního zájmu - učil v Yorku a Durhamu všemu o květinách a drogách, což se mu později hodilo v jeho povolání. V červnu 1819 si otevřel ve Stocktonu na High Street 59 obchod s léky, bylinami, kosmetickými přípravky a pijavicemi.

O objevu zápalky se tradují nejrůznější pověsti; podle jedné z nich chemik John Walker trávil celý den v laboratoři a míchal dlouhým dřívkem směs potaše a antimonu, substance na výrobu skla. Když měl namířeno domů, vytáhl dřívko a chtěl ho očistit, ale hrudka na jeho konci ne a ne odpadnout; Johna Walkera to prý rozzlobilo a aby se nečistoty zbavil, přejel vztekle klacikem po podlaze. Vyšlehl plamen, což ho nejprve polekalo, ale pak pobavilo. V dalších dnech pak rád zval k sobě do laboratoře přátele a všem předváděl tuto zábavnou atrakci. Mezi návštěvníky byl údajně také >Jones Samuel, který ihned začal s přípravou na komerční využití Walkerova objevu (s jejich výrobou začal už 22. listopadu 1828).

Prvním kupcem Walkerových zápalek byl místní solicitor pan Higgins, který si je koupil 7. dubna 1827. Posledním kupcem se pak stal 23. září 1829 pan Madison. John Walker neprodal příliš mnoho pouzder se svými zápalkami, bylo jich pouze 160, přičemž v každém bylo zhruba sto zápalek v ceně jednoho šilinku.

V londýnském Technickém muzeu je dnes uložena jediná dochovaná účetní kniha Johna Walkera. Má 272 hustě popsaných stran formátu 6,4x2,1 cm, vázaná do desek ze silné lepenky, polepené mramorovým papírem. Na každé stráněčce je zaznamenáno cca pětadvacet obchodů s denním průměrem čtyř až pěti položek.

V červnu 1976 byl ve Stocktonu odhalen Johnu Walkerovi na náměstí pojmenovaném po vynálezci zápalky pomník, který byl pořízen z finančních darů filumenistů snad z celého světa; sběratelé zápalkových nálepek z Anglie, Švýcarska, Finska, Japonska, Rakouska a dalších zemí mezi sebou vybrali 2500 liber, potřebných k pořízení pomníku. Ústředním motivem je Walkerova bronzová socha, doplněná po stranách svícny a na podstavci replikou Walkerovy zápalkové krabičky spolu se životopisnými údaji.

Sběratelská cena Walkerovy zápalkové nálepky se pohybuje okolo 500 liber (nálepka Samuela Jonese, existující údajně v jediném

DOSUD VYŠLO:

1. Panovníci českých zemí / 1
2. Dějiny zápalky
3. První čeští sircáři
4. Filumenistická univerzita / 1
5. Panovníci českých zemí / 2
6. Sirkárny jižních Čech / 1
7. Sirkárny jižních Čech / 2
8. Filumenistická univerzita / 2
9. Panovníci českých zemí / 3
10. Sirkárny jižních Čech / 3
11. Zabavené zápalky
12. Filumenistická univerzita / 3
13. - 15. Filumenistická encyklopedie / 1 (A-F)
16. Filumenistická encyklopedie / 2 (F-H)
17. Filumenistická encyklopedie / 3 (H-J)
18. Filumenistická encyklopedie / 4 (J-K)
19. Filumenistická univerzita / 4
20. Filumenistická encyklopedie / 5 (K-L)
21. Český panteon / 1
22. Filumenistická encyklopedie / 6 (L-N)
23. Filumenistická encyklopedie / 7 (N-P)
24. Filumenistická encyklopedie / 8 (P)
25. Filumenistická encyklopedie / 9 (P-S)
26. Filumenistická encyklopedie / 10 (S)
- 27- 29. Magazín 2012
30. Filumenistická encyklopedie / 11 (S-T)
31. Filumenistická encyklopedie / 12 (T-W)

Jednotlivé svazky Filumenistické knihovničky dodáváme ve dvou verzích - klasické tištěné a v elektronické podobě. Objednávky zasílejte na adresu

Jaromír JINDRA, Větrná 22, 370 05 České Budějovice

nebo na e-mail jindrajaromir@seznam.cz

U tištěné verze byla stanovena cena každého svazku na 35 Kč + poštovné.

Elektronická verze je zasílána ZDARMA (odběratelé elektronické verze časopisu Jihočeský filumenista dostávají nové svazky edice automaticky)!

Jaromír Jindra: FILUMENISTICKÁ ENCYKLOPEDIE, 12. díl (T-W)

Vydal klub filumenistů České Budějovice jako svou 116. publikaci ● Edice Filumenistická knihovnička sv. 31 ● Grafická úprava Jaromír Jindra ● Vydání 1. ● České Budějovice 2013

Edice „32“ - vychází 4x ročně.
Edice „32“ - to je 32 stran za 35 Kč

CO VYCHÁZÍ V ROCE 2013

27-29 Filumenistický magazín 2013

Volně navazuje na Filumenistický magazín manželů Kodlových a druhý podobný magazín vydaný karlovarským kroužkem v roce 1982; z technických důvodů vychází ve třech samostatných svazcích

30. Filumenistická encyklopedie / 11

Pokračování rozsáhlé encyklopedie zahrnující poznatky o zápalkových nálepkách, zápalkách, jejich výrobcích a sirkárnách je věnováno dalším heslům

31. Filumenistická encyklopedie / 12

Pokračování rozsáhlé encyklopedie zahrnující poznatky o zápalkových nálepkách, zápalkách, jejich výrobcích a sirkárnách je věnováno dalším heslům

32. Filumenistická encyklopedie / 13

Pokračování rozsáhlé encyklopedie zahrnující poznatky o zápalkových nálepkách, zápalkách, jejich výrobcích a sirkárnách je věnováno dalším heslům